

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TUEN TARPEET JÄLKIHUOLLOSSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TEKIJÄ Heli Jussila

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Hyvinvointikoordinaattorin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Heli Jussila	
Työn nimi TUEN TARPEET JÄLKIHUOLLOSSA Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	
Päiväys 18.10.2022	Sivumäärä/Liitteet 44/1
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) SAVONIA AMMATTIKORKEAKOULU	
Tiivistelmä Sijaishuollossa olleelle nuorelle tai lapselle on kunnan järjestettävä tarvittaessa jälkihuolto. Jälkihuoltooperusteiden sijoitettuja nuoria ja lapsia oli vuonna 2019 1500, joiden lisäksi 7646 nuorta ja lasta saivat avohuollon tukea. Vuonna 2021 Manner- Suomessa oli jälkihuollon piirissä 5766 nuorta, joista 58 % oli naisia. Tietoa asumismuodosta on saatu 3915 nuoren osalta ja näistä nuorista 50 % oli itsenäisesti asuvia. Asunnottomia nuoria oli 94 eli 2.5 % (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus oli saada lisää tietoa, minkälaista tukea jälkihuollon piirissä oleville nuorille aikuisille on tarjolla? Lisäksi tavoitteena oli selvittää, että onko jälkihuollon piirissä olevien nuorten aikuisten saama tuki auttanut ja onko saatu tuki vastannut odotuksia? Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytettiin narratiivista tutkimusmenetelmää, jonka toteuttamistapa on yleiskatsaus. Yleiskatsaus on laaja prosessi, joka tiivistää aiempia tutkimuksia. Tutkimusaineisto ei ole käynyt läpi systemaattista seulaa mutta tälläkin tutkimustavalla on saatu aikaan johtopäätökset, joiden luonne vastaa kirjallisuuskatsauksen mukaista synteesiä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus tehtiin käymällä läpi aikaisempia tutkimuksia ja artikkeleita jälkihuollossa olevien saamista tukimuodoista itsenäistymisen tukena. Tutkimusten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia saadaan tekemällä aineiston analyysia. Sisällönanalyysillä kuvataan aineiston sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysillä saadaan tietoa tutkittavasta asiasta (Salminen 2011, 7–8). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen myötä voidaan todeta, että tukimuotoja on olemassa, mutta niitä vielä pitää kehittää ja kohdentaa oikein sekä kaikki eivät saa tarvitsemaansa tukea. Voidaan todeta, että lastensuojeluilmoitusten määrä on noususuunnassa, joten jälkihuollon tarve todennäköisesti tulevaisuudessa lisääntyy. Osaltaan koronapandemia on vaikuttanut lastensuojeluilmoitusten lisääntymiseen koska lasten ja nuorten yksinäisyys ja ahdistuneisuus on lisääntynyt. Jälkihuolto on ajankohtainen maailmanlaajuisesti ja sitä kehitetään jatkuvasti. Jälkihuollossa ei ole käytössä yhteistä itsenäistymistä tukevaa mallia vaan eri maissa jälkihuoltoa toteutetaan eri tavoin. Tulevat tutkimukset voisi liittyä koronapandemian vaikutuksiin jälkihuoltoon liittyen, siten että saisimme näyttöön perustuvaa tietoa siitä, miten koronapandemia on lisännyt kustannuksia ja onko koronapandemialla vaikutusta esimerkiksi jälkihuollon lisääntyneeseen tarpeeseen.	
Avainsanat Nuoret, jälkihuolto, tuki, lastensuojelu, itsenäistyminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme of Health and Welfare Coordinator	
Author Heli Jussila	
Title of Thesis NEEDS OF SUPPORT IN AFTER CARE Descriptive literature review	
Date 18.10.2022	Pages/Appendices 44/1
Client Organisation /Partners SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	
Abstract When needed, the municipality must arrange after-care for a young person or child who has been taken into substitute care. In 2019, there were 1,500 young people and children placed into after-care, in addition to which 7,646 young people and children received support in open care. In 2021, there were 5,766 young people in after-care in mainland Finland, of whom 58% were women. Information on the form of housing has been obtained for 3915 young people, and 50% of these young people were living independently. The number of homeless young people was 94, or 2.5% (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7). The purpose of the descriptive literature review was to obtain more information on what kind of support is available for young adults in aftercare? In addition, the aim was to find out whether the support received by young adults in aftercare has helped and whether the support received has met expectations. The descriptive literature review used a narrative research method, the method of implementation of which is an overview. The overview is an extensive process that summarizes previous studies. The research data has not gone through a systematic sieve, but this research method produces conclusions, the nature of which corresponds to the synthesis of the literature review. The descriptive literature review was carried out by reviewing previous studies and articles on the forms of support received by those in after-care as a means to support the process of reaching independence. The similarities and differences between the studies can be obtained by analysing the data. Content analysis describes the content of the material verbally. The content analysis provides information on the subject under investigation (Salminen 2011, 7–8). Based on the descriptive literature review, it can be said that there are forms of support, but they still need to be developed and targeted correctly, and not everyone receives the support they need. It can be noted that the number of child welfare notifications show an upward trend, so the need for after-care is likely to increase in the future. In part, the coronavirus pandemic has contributed to the increase in child welfare notifications due to increased loneliness and anxiety among children and young people. After-care is topical worldwide and is constantly being developed. After-care does not have a common model to support independence, but after-care is arranged in different countries in different ways. Future studies could be related to the effects of the coronavirus pandemic on after-care, so that it could be possible to obtain evidence-based information on how the coronavirus pandemic has increased costs and whether the coronavirus pandemic has an impact on the increased need for after-care, for example.	
Keywords Young people, after care, support, child welfare, become independent	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	JÄLKIHUOLTO OSANA NUORTEN TUKEMISTA.....	6
3	JÄLKIHUOLLON SISÄLTÖ	8
3.1	Jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet	9
3.2	Nuoret aikuiset jälkihuollon asiakkaana	10
3.3	Jälkihuollon palvelut ja tuki.....	12
3.3.1	Yleisimmät jälkihuollon tuet.....	13
3.3.2	Nuorten vertaistuen tarve	16
4	KUVAILEVAN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	18
5	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN & SISÄLLÖNANALYYSI.....	19
6	KUVAILEVAN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	22
6.1	Nuorten aikuisten tuki jälkihuollossa.....	22
6.2	Tuen merkitys itsenäistymisen edistäjänä	22
6.3	Tulosten johtopäätökset ja tarkastelu	24
7	POHDINTA.....	29
7.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	30
7.2	Jatkotutkimus ehdotukset.....	31
	LÄHTEET	32
	LIITE 1: KÄYTETYT TUTKIMUKSET JA ARTIKKELIT	37

1 JOHDANTO

Vuonna 2021 Manner- Suomessa oli jälkihuollon piirissä 5766 nuorta, joista 58 % oli naisia. Tietoa asumismuodosta on saatu 3915 nuoren osalta ja näistä nuorista 50 % oli itsenäisesti asuvia. Asunnottomia nuoria oli 94 eli 2.5 % (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7).

Kuvaileva kirjallisuuskatsaukseni on osa Hyvää-jälkeä hanketta, joka toteutetaan vuosina 2021–2023. Hankkeen tavoitteena on saada tietoa sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren jälkihuollosta. Hankkeen myötä saadaan tietoa jälkihuollon nykytilasta sekä ammattilaisten ja nuorten kokemuksista jälkihuoltosiirtymä eri vaiheessa. Tutkimustietoa saadaan mm. yksityisiltä palvelun tuottajilta, kunnilta ja jälkihuoltoon siirtyviltä tai jo jälkihuollossa olevilta nuorilta (Pohjolainen, Pakarinen & Turunen 2022).

Kirjallisuuskatsauksen tilaaja on Savonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyön aihe kiinnosti minua ja aihevalintaan sain apua ohjaavalta opettajaltani. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus oli saada lisää tietoa, minkälaista tukea jälkihuollossa oleville nuorille aikuisille on tarjolla. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, että onko jälkihuollon piirissä olevien nuorten aikuisten saama tuki auttanut ja onko saatu tuki vastannut odotuksia?

Tammikuussa 2020 (L542/2019) astui voimaan lastensuojelulain jälkihuollon ikärajaa koskeva muutos. Tämä muutos johti siihen, että nyt jälkihuollon piiriin kuuluu suurempi määrä nuoria kuin aikaisemmin. Jälkihuolto-oikeus päättyi aikaisemmin viimeistään silloin, kun nuori täytti 21-vuotta. Lakimuutos johti siihen, että nuoren aikuisen oikeus jälkihuoltoon voi jatkua niin kauan, kunnes nuori aikuinen täyttää 25-vuotta. Ikärajan nostamisen tavoitteena oli, että nuoret saavat entistä paremmin tukea aikuistumiseen ja itsenäistymiseen. Jälkihuollossa asiakkaiden määrät ovat nousseet ikärajan nousun myötä. Tämä on johtanut siihen, että jälkihuollon palvelun tarpeet ovat muuttuneet, koska nyt tuen piirissä asiakkaat ovat hyvin eri-ikäisiä. Lisäksi jälkihuollon asiakaspiirissä on jo osa nuoria, jotka ovat syrjäytyneitä ja nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2019, 75 §).

Lastensuojelulain 75§:n mukaan voidaan jälkihuoltoa järjestää myös nuorelle, jota ei ole sijoitettu kodin ulkopuolelle. Jälkihuollolla pyritään antamaan nuorelle riittävät valmiudet aloittaa itsenäinen elämä. Jälkihuollon myötä nuori saa tukea sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn, koulutuksen, asumisen, toimeentulon sekä terveydenhuollon suhteen. Jälkihuollon päättyessä tulee sosiaalityöntekijän tehdä jatkosuunnitelma nuoren kanssa yhdessä, josta tulee esille nuoren käytettävissä olevat palvelut. Tämän suunnitelman tarkoituksena on taata se, ettei nuori jää ilman tukea jälkihuoltovollisuuden loppuessa. Sosiaalityöntekijä siis ohjaa nuorta edelleen ja opastaa käyttämään tarvittaessa muita kunnan järjestämiä yleisiä tukitoimia, palveluja ja etuusjärjestelmiä (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 17). Koronapandemian myötä digitaaliset palvelut ja etäneuvottelut ovat tulleet osaksi asiakastyötä. Pandemian myötä kaupunkien kriisijohtamiskyky on parantunut ja uusien yksiköiden perustaminen pandemian tyypisissä kriisitilanteissa onnistuu nopeastikin (Kuusikkotyöryhmä 2021, 52).

2 JÄLKIHUOLTO OSANA NUORTEN TUKEMISTA

Jälkihuoltopalvelun ikäraja nostettiin 25 ikävuoteen asti vuonna 2020. Tämä uudistus oli erittäin tervetullut, sillä se mahdollistaa asteittaisen siirtymisen itsenäiseen elämään jälkihoidon tuen avulla. Pidempi siirtymisaika antaa nuorelle aikaa mm. kehittää elämänhallintataitoja ja hankkia ympärille turvaverkko, joka mahdollistaa itsenäisestä elämästä selviytymisen (Häggman-Laitila, Salokekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti, & Ryynänen 2019, Lastensuojelun Kuusikko työryhmä 2021, 49).

Ikärajan nostaminen aiheutti muutoksia palvelujen järjestämiseen ja resurssointiin alueella. Tämä muutos on tuonut myös lisäkustannuksia kunnille. YEE-hankkeen mukaan 40 % kunnista oli sitä mieltä, etteivät he pysty tarjoamaan harkinnanvaraista jälkihuoltoa. Ja 60 % kunnista vastasivat, että pystyvät tarjoamaan harkinnanvaraista jälkihuoltoa jonkin verran. Osa kunnista ostavat jälkihuollon palvelut kolmannelta sektorilta ja yrityksiltä. Yli 30 % kunnista kokivat, että sosiaalityöntekijöitä ei ollut tarpeeksi. (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 8–9).

Vuonna 2021 Manner- Suomessa oli jälkihuollon piirissä 5766 nuorta, joista 58 % oli naisia. Tietoa asumismuodosta on saatu 3915 nuoren osalta ja näistä nuorista 50 % oli itsenäisesti asuvia. Asunnottomia nuoria oli 94 eli 2.5 % (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7).

Jälkihuoltoperustein sijoitettuja nuoria ja lapsia oli vuonna 2019 1500, joiden lisäksi 7646 nuorta ja lasta saivat avohuollon tukea (Forsell, Kuoppala & Säkkinen 2020). Kuutoskaupungeissa (Helsinki, Vantaa, Espoo, Oulu, Tampere & Turku) tehtiin vuonna 2020 kaikkiaan 57342 kappaletta lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin 8.6 prosentista eli 28877 lapsesta, joiden ikähaarukka oli 0–17 vuotta. Palvelutarpeen arviota tehtiin yhteensä 16316. Palvelutarpeella selvitettiin lastensuojelun tarve. Joka viidenneksessä tehdyssä arviossa todettiin lastensuojelu tarpeelliseksi (Lastensuojelun Kuusikko työryhmä 2021, 22). Vuonna 2020 kuutoskaupunkien lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat 422.1 miljoonaa euroa (Kuusikko työryhmä 2021).

Jälkihuolto perustuu lastensuojelulakiin. Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea nuorelle tai lapselle ja sitä tarjotaan, silloin kun pitkä avohuollon sijoitus tai sijaishuolto päättyy. Tuen antaminen lapselle silloin, kun lapsi kotiutuu sijaishuollosta tai nuori aikuinen aloittaa itsenäistä elämää, niin jälkihuollon tarkoitus on antaa tukea näissä elämäntilanteissa nuorelle aikuiselle tai lapselle. Nuori aikuinen, joka on muuttamassa ensimmäistä kertaa omilleen ei välttämättä ole vielä valmis itsenäisesti ottamaan vastuuta kaikista asioista tässä uudessa elämäntilanteessa ja useilla heillä on vanhemmat, jotka ovat apuna tukemassa tätä muutostilannetta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Tukimuotoja voi olla esimerkiksi sosiaalityöntekijältä saatava tuki sekä esimerkiksi opintoja varten asunnon järjestäminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022).

Lastensuojelua koskeva lainsäädännön kokonaisuudistus on käynnistymässä sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Uudistuksen tavoite on, että saada turvattua lasten oikeus erityiseen suojeluun sekä tasapainoiseen kehitykseen. Tavoitteena on myös saada vaikuttavampi ja selkeämpi kokonaisuus palveluista, kuin mitä tällä hetkellä on. Lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistus on

kaksi vaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa selkeytetään lastensuojelun tavoite ja tehdään uudistuksen suuntaviivat, jotka valmistuvat helmikuussa 2023. Ensimmäiseen osaan kuuluu lisäksi eri uudistusvaihtoehtojen vaikutusten ennakkoarvointi, lainsäädännön oikeudellinen analyysi ja kansainvälinen vertailu. Uudistuksessa tarkastellaan myös nykyinen lainsäädäntö ja sen vaikutukset analysoiden. Sidosryhmiä osallistetaan uudistuksen valmisteluun sekä kasataan asiantuntijaverkosto tukemaan valmistelijoita syksyllä 2022. Vuonna 2023 tehdään konkreettiset uudistukset lainsäädäntöön. Uudistuksella haetaan sitä, että saadaan lastensuojelun tavoitteet toteutettua. Tällä hetkellä tilanne on se, että sijaishuollon osuutta ei ole saatu pienennettyä, vaikka avohuollon palveluja on otettu laajemmin käyttöön. On käynyt päinvastoin ja kustannukset ovat nousseet sekä lastensuojelun asiakasmäärät lisääntyneet varsinkin sijaishuollossa. Muiden palvelujen puutteita usein paikataan lastensuojelussa. Tämä tilanne on kestävä taloudellisuuden ja inhimillisyyden näkökulmasta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022).

Lastensuojelun uudistuksen tavoite on, että saada turvattua paremmin lasten oikeus erityiseen suojeluun sekä tasapainoiseen kehitykseen. Palvelujen vaikutukset lastensuojeluun ja muu lainsäädäntö täytyy ottaa huomioon tässä lainsäädäntöuudistuksessa. Lausuntoja ja selvitystyötä on tehty jo uudistuksen tueksi ja näitä tullaan hyödyntämään huolellisesti lainsäädännön uudistamisen valmistelutyössä. Sijaishuollossa olleelle nuorelle tai lapselle on kunnan järjestettävä tarvittaessa jälkihuolto. Sijaishuolto määritetään siten, että lapsen kasvatusta ja hoitoa järjestetään lapsen kodin ulkopuolella hallinto-oikeuden määräyksen perusteella, huostaanotettuna tai kiireellisesti sijoitettuna. Sijaishuoltoa voidaan järjestää monin eri tavoin. Esimerkiksi lastenkodissa laitoshuoltona tai sijaisperheessä perhehoitona. Sijaishuolto järjestetään myös muissa lastensuojelulaitoksissa tai koulukodeissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022).

Vuonna 2020 tullut korona vaikutti perheiden tilanteisiin mm. vaikuttaen perheiden talouteen, irtisanomisten ja lomautusten vuoksi. Pandemia vaikutti myös nuorten ja lasten harjoituksiin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja tämä aiheutti ahdistuksen ja yksinäisyyden tunnetta. Koronan arvioidaan vaikuttavan perheiden ja lasten hyvinvointiin ja täten lisäävän lastensuojelun asiakasmääriä. Jo nyt tiedetään, että mm. etäkoulu ja harrastusten sulkeminen ovat vaikuttaneet lapsiperheisiin (Lastensuojelun Kuusikko työryhmä 2021, 52).

3 JÄLKIHUOLLON SISÄLTÖ

Jälkihuolto toimii eri maissa eri tavoin. Eroavaisuuksia löytyy mm. jälkihuollon piiriin kuuluvien, sisäl-
lön ja jälkihuollon palveluiden säätelyn suhteen. Kansainvälisessä kirjallisuudessa jälkihuollolla tar-
koitetaan pääasiassa itsenäistyvien nuorten palveluita ja käsitteinä käytetään usein sanoja leaving
care, independent living, ja aftercare (Vinnerljung & Sallnäs 2008). Kirjallisuuskatsauksessani olen
käyttänyt näitä samoja käsitteitä ja sanoja kuin teoria-aineistoa etsiessäni.

Usein ajatellaan, että jälkihuolto kuuluu vain täysi-ikäisille itsenäistymisen kynnyksellä oleville nuo-
rille, mutta näin se ei ole. Lastensuojelulaki määrittää jälkihuollon siten, että riippumatta lapsen
iästä, on jälkihuoltoa tarjottava aina kun pitkä avohuollon sijoitus tai sijaishuolto päättyy (Lastensuo-
jelulaki 13.4.2007/417,75 §). Lastensuojelun jälkihuoltoon voi olla oikeutettu myös nuori, joka ei ole
ollut elämänsä aikana sijoitettuna avohuollon tukitoimena tai ei ole ollut huostaanotettuna vähintään
6 kuukautta. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityö jatkuu siitä huolimatta vaikka asiakas täyttää 18
vuotta. Tämä tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, että nuoren edunmukaisesti hänelle järjestetään
ja jatketaan avohuollon taloudellisia tukitoimia, vaikka ei olisi jälkihuoltovelvoitetta. Tämän kaltai-
sessa tilanteessa kunta ei ole velvoitettu jälkihuoltoon vaan määrärahojen määrään, joihin tuki ra-
joittuu (Räty 2012, 539.)

Karttusen (2021, 6) mukaan lastensuojelulaki ei itsessään määrittele tyhjentävästi jälkihuollon sisäl-
töä, sillä palvelut voidaan tarjota myös muuten kuin lastensuojelulain nojalla. On muistettava, että
jälkihuollon laajuus ja sisältö tulee suunnitella yksilöllisesti nuoren tai lapsen elämäntilanteesta ja
tuen tarpeista riippuen. Tukea arvioitaessa onkin huomioitava mm. nuoren tai lapsen ikä ja mahdol-
linen erityistuen tarve. Jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet määritetään yksilöllisesti riippuen esim.
siitä, onko kyseessä itsenäistynyt nuori vai kotiin palaava lapsi. Kotiin palaavan lapsen kohdalla jälki-
huollon tavoitteena on pyrkiä siihen, ettei uutta kodin ulkopuolista sijoitusta enää tule ja lapsen
edun mukainen huolenpito kotona toteutuu. Itsenäistyneen nuoren kohdalla jälkihuolto tukee nuoren
kiinnittymistä yhteiskuntaan ja itsenäistymistä mm. tukemalla nuoren sosiaalisia suhteita, työllisty-
mistä, opintoja ja asumista.

Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea nuorelle tai lapselle ja sitä tarjotaan, silloin kun pitkä avohuol-
lon sijoitus tai sijaishuolto päättyy. Tuen antaminen lapselle silloin, kun lapsi kotiutuu sijaishuollosta
tai nuori aikuinen aloittaa itsenäistä elämää, niin jälkihuollon tarkoitus on antaa tukea näissä elä-
mäntilanteissa nuorelle aikuiselle tai lapselle. Nuori aikuinen, joka on muuttamassa ensimmäistä ker-
taa omilleen ei välttämättä ole vielä valmis itsenäisesti ottamaan vastuuta kaikista asioista tässä uu-
dessa elämäntilanteessa ja useilla heillä on vanhemmat, jotka ovat apuna tukemassa tätä muutosti-
lannetta. Myös lastensuojelutaustaa omaava nuori, joka on aloittamassa itsenäistä elämää sijais-
huollosta, tarvitsee riittävää tukea ja tuen antaminen on merkittävässä asemassa, koska näissä elä-
mänmuutostilanteissa tuen tarve on suuri (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021a). Nuorella aikuis-
ella voi olla jo kiire itsenäiseen elämään, mutta tässä elämänmuutoksessa, kun nuori muuttuu si-
jaishuollosta jälkihuollon piiriin, on tässä siirtymävaiheessa syrjäytymisen riski suurempi kuin tavalli-
sesti. Laaksonen (2004, 11) toteaa kirjassaan jälkihuolto-opas, että kun vahvistetaan nuoren toivoa
tulevaisuudesta ja tuetaan hänen tulevaisuudenajatteluaan, niin samalla tällä myös vahvistetaan
nuorta ottamaan hänen omat voimavaransa mahdollisuuksien mukaan käyttöön.

Jälkihuollon velvollisuuksia on huolehtia siitä, että nuori tai lapsi saa tukea toimeentuloon, koulutukseen, asumiseen, terveydenhuoltoon tai psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvissä asioissa. Nuoren tai lapsen jälkihuollosta saamassa tuessa huomioidaan aina heidän yksilölliset tarpeensa ja jälkihuollosta saama tuki perustuu nimenomaan yksilöllisiin tarpeisiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a).

Jotta jälkihuolto toteutuu parhain edellytyksin, niin jokaiselle jälkihuollossa olevalle lapselle tai nuorelle tehdään aina yksilöllinen asiakassuunnitelma, ja tätä suunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti. Yksilöllisessä asiakassuunnitelmassa on oltava näkyvissä mitkä ovat jälkihuollon tavoitteet ja mikä on jälkihuollon tarkoitus. Lisäksi asiakassuunnitelmassa täytyy olla kirjattuna, miten järjestetään apua ja erityistä tukea asiakkaalle ja hänen huoltajilleen tai kaikille niille muille, jotka ovat vastuussa nuoren tai lapsen kasvatuksesta tai hoidosta (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417,30 §).

Kun nuori tulee täysi-ikäiseksi, niin tämä on monelle nuorelle iso muutos sekä elämän käännekohta. Tässä ajankohdassa voi olla usein ensimmäinen muutto omaan asuntoon sekä nuori saa itsenäistymisvarat omaan käyttöön. Tässä kohtaa on tärkeää, että nuori saa neuvoja siihen, että hän tietää mihin mikäkin tuki on ja miten hän sen saa haettua. Lisäksi on tärkeää, että nuori saa tietoa ja tukea ammattilaisilta ja muilta aikuisilta muuttoon ja muuttoon liittyvien asioiden hankinnoissa (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 36).

3.1 Jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet

Vainion (2021, 8–10) mukaan jälkihuollon tarkoituksena on tukea sijaishuollosta siirtyneen nuoren kotiutumista, ylläpitää niitä myönteisiä asioita, joita sijaishuollossa on saavutettu, tukea ja opettaa nuorelle valmiudet itsenäiseen elämään sekä huolehtia siitä, että nuorella on tukea saatavilla myös jatkossa. Jälkihuollon tarkoitus on ohjata ja tukea nuorta. Nuorella, joka on kasvanut huostaanotetuna tai sijaishuollossa, niin hänellä voi olla sosiaalinen turvaverkko heikko eikä hänellä ole mahdollisuutta saada sitä kautta tukea aikuistumiseen. Nuoren siirtyessä kohti itsenäistä elämää, niin silloin nuori tarvitsee vierelleen turvallisia aikuisia. Jälkihuollon tarkoitus ei ole holhota nuorta vaan tukea hänen itsenäistymistään. Jälkihuoltonuorille, jotka ovat täysi-ikäisiä niin heille jälkihuolto on vapaaehtoista ja he itse päättävät elämästään. Nuorella on subjektiivinen oikeus jälkihuoltoon, mutta nuorella ei ole velvollisuutta ottaa mahdollista tukea vastaan. Nuorella on oikeus kieltäytyä jälkihuollosta. Mutta oikeus ja mahdollisuus jälkihuoltoon on, niin kauan kunnes nuori saavuttaa 25 vuoden iän. Jälkihuollon sisältö muokkautuu sen mukaan, mikä on nuoren elämäntilanne ja mitkä ovat nuoren yksilölliset tarpeet. Silloin kun jälkihoitoa suunnitellaan ja toteutetaan, niin on tärkeää, että nuori on paikalla ja osallistuu asian etenemisen kannalta. YEE- hankkeen kyselyn mukaan kunnista 46 % ottaa nuoreen joka tapauksessa yhteyttä ja 33 % kunnista ei pidä yhteyttä aktiivisesti nuoriin, mikäli nuori ei ota vastaan jälkihuoltoa 18 vuotta täytettyään. (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 11).

Näykin (2020, 15–17) mukaan sijaishuollon jälkeinen kotiutuminen on jälkihuollon tavoite. Tähän tavoitteeseen pyritään pääsemään antamalla nuorelle neuvontaa, henkistä tukea, ohjausta ja muita palveluita. Asumisen järjestäminen ja taloudellinen tuki ovat yksi tärkeimmistä annettavista tuista

nuorille. Näin palveluihin nuorilla on lastensuojelulain mukaan lakisääteinen oikeus. Lisäksi on varmistettava, että nuorella on asunto ja riittävä toimeentulo. Kunnan tulee korjata mahdolliset puutteet asunto-oloissa tai toimeentulossa, mikäli ne ovat esteenä nuoren kuntoutumiselle. Toimeentulotukea nuori voi saada mm. ammatin hankintaan ja koulunkäyntiin. Lisäksi sitä voidaan myöntää myös muihin, välttämättömiin itsenäistymiseen liittyviin menoihin. Taloudellista tukea nuori voi saada myös hänelle kertyneiden itsenäistymisvarojen avulla. Itsenäistymisvarat ovatkin osa jälkihuoltoa ja niillä tuetaan nuoren elämää sijaishuollon päätyttyä. Sosiaalitoimi voi myös tukea nuorta, mikäli nuorelle ei itsenäistymisvaroja ole kertynyt. Kunnan sosiaalitoimi voi maksaa itsenäistymisvaroja joko vähitellen tai kertaluontoisesti, tästä sosiaalitoimi voi itse päättää (Näykki 2020, 15–17).

Kunta on velvollinen hankkimaan myös nuorelle asunto ja sen kunta voi järjestää eri tavoin. Asumismuodon valintaan vaikuttavat mm. nuoren ikä, jälkihuoltoa edeltävä sijaishuoltopaikka ja tuen tarve. Mikäli nuori on ollut sijaisperheessä, voi hän jatkaa asumistaan siellä vielä 18 täytettyään. Lastensuojeluyksikössä aiemmin asunut nuori voi muuttaa yksikön yhteyteen varattuun tukiasuntoon tai yksikköön, jossa itsenäistä asumista voi harjoitella. Nuori voi tuki muuttaa myös vuokra-asuntoon itsenäisesti, johon hänellä on mahdollista saada riittävää ja yksilöllistä tukea. On muistettava, että tuen tarve on yksilöllistä ja toiset tarvitsevat vahvempaa tukea kuin toiset. Asumisen tuen lisäksi nuori voi tarvita apua kodin ulkopuolisten palveluiden käyttöön ja mielekkään tekemisen löytämiseen vapaa-ajaksi. Asumisen tuen lisäksi toinen tärkeä tuki on koulutukseen ja työelämään liittyvä tuki. Etenkin koulutuksen on katsottu olevan yhteiskunnallisesti tärkeä asia, sillä sen katsotaan kiinnittävän nuoren yhteiskuntaan. Jälkihuollon yksi päämäärä onkin saada nuori itsenäiseksi, omillaan toimentulevaksi yhteiskunnan jäseneksi. Eri tukien saanti on merkittävää, sillä nuorella ei sijaishuollon jälkeen ole välttämättä häntä tukea verkostoa ympärillään. Sijoitetun nuoren vanhemmilla ei usein ole voimavaroja tukea nuorta samoin kuin toisten nuorten vanhemmilla, koska sijoitetun nuorten vanhemmat ovat usein vähävaraisia, yksinhuoltajaitejä tai heikommin koulutettuja. Yhteiskunnalla onkin tärkeä vastuu tukea nuorten sijaishuollon jälkeistä aikaa, sillä nuoret ovat kokeneet, etteivät ole vielä valmiita itsenäistymään. Lisäksi he ovat saattaneet kokea epävarmuutta menneisyydestä, tulevaisuudesta ja omasta selviytymisestään (Näykki 2020, 15–17).

3.2 Nuoret aikuiset jälkihuollon asiakkaana

Manner-Suomessa kerättiin tietoa vuonna 2021 jälkihuollon tilanteista kunnissa YEE-hankkeen (Yhdessä aikuisuuteen- Elämässä Eteenpäin) avulla. Tietoa oli saatu 190 kunnasta eli hieman ylipuolesta kunnista Manner-Suomessa. Vastauksia oli saatu mm. palveluesihenkilöiltä, sosiaalityönjohtolta ja johtavilta sosiaalityöntekijöiltä (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 6). Kunnilta oli kysytty mm. jälkihuollon saatavuudesta ja järjestämisestä, ammattilaisten osaamistarpeista, nuorten vaikuttamisesta ja osallisuudesta sekä kuntien välisestä yhteistyöstä. Lisäksi kunnat mieltivät koronan vaikutusta jälkihuoltoon (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 4). Vuonna 2021 Manner-Suomessa oli jälkihuollon piirissä 5766 nuorta, joista 58 % oli naisia. Tietoa asumismuodosta on saatu 3915 nuoren osalta ja näistä nuorista 50 % oli itsenäisesti asuvia. Asunnottomia

nuoria oli 94 eli 2.5 %. 3312 nuoresta 41 % opiskeli, noin 10 % kävi töissä ja 39 % nuorista oli ilman työ ja opiskelupaikkaa. Loput nuorista oli perhevapailla tai työllisyyttä edistävässä toiminnassa tai varusmiespalveluksessa (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7).

Murrosiästä aikuisuuteen siirtyminen on nuoren kasvulle merkittävää mutta se myös aikaa, joka täynnä mahdollisuuksia mutta myös riskejä (Greeson 2013,40). Murros-ian ja aikuisuuden välistä aikaa on joskus kutsuttu ns. nivelvaiheeksi. Murrosiässä nuori asuu usein vielä kotona ja käy koulua. Aikuisena nuoret ovat jo asettuneet mahdollisesti vanhemmuuden rooleihin ja ovat vakaassa työelämässä. Nivelvaiheen nuoret ovat näiden kahden välissä. He ovat jättäneet taakseen jo nuoruuden ja lapsuuden riippuvuuden mutta eivät ole vielä ottaneet aikuisuuden roolia ja velvollisuuksia. Nivelvaiheessa ominaista on, että nuori keskittyy itseensä, tutkii mahdollisuuksia ja omaa identiteettiään (Bond 2018). Jotta siirtyminen aikuisuuteen onnistuisi, tarvitsee nuori siihen mm. aikuisen tukea, selviytymistaitoja ja motivaatiota tulevaisuuden suunnittelua varten. Sijaishuollosta lähteneille tämä aika on erityisen haastavaa, koska nuoren tulee ottaa vastuuta ikätovereitaan enemmän mm. hallitsemalla rahankäyttöä ruoan ja vuokran suhteen. Lisäksi nuoren täytyy opetella hakemaan töitä ja omaksua työkuulttuurin toimintatavat, kuten pukeutuminen ja kommunikointitavat (Greeson 2013, 40–42). Jälkihuollon piirissä olevien nuorten aikuisten elämässä on nivelvaiheita, joilla on voimakkaita vaikutuksia nuoren aikuistuvan elämän suunnassa. Nämä nivelvaiheet heikentävät tai vahvistavat nuoren toimijuutta omassa elämässä. Ammattihenkilöillä ja heidän toiminnallaan on suuri merkitys siihen, miten niissä nuorten elämän ns. superhetkissä onnistutaan (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 36).

Vastuun kantaminen omasta elämästä ja valintojen tekeminen voi olla kuitenkin haasteellista haavoittuvissa oloissa oleville nuorille, kuten jälkihuoltoon nuorille. Vaikeiden identiteettikysymysten ja taloudellisen vaikeuden tuomat haasteet altistavat nuorta sosiaaliselle syrjäytymiselle. Nuoruudessa sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä kuten myös itsenäisen toimijuuden rakentaminen. Toimijuuteen liittyy kyky tukeutua toisiin ihmisiin kuitenkin omat toimijuuden rajat ja itsenäisyys säilyttäen. Näkökulmasta, jossa suhteita korostetaan, nuorta määrittää keskinäinen riippuvuus, ei niinkään riippumattomuus kanssaihmisistä. Nuoren toimijuus syntyy ja kehittyy vuorovaikutuksessa keskinäisen riippuvuuden ja muihin linkittymisen verkostoissa. Nuoret kokevat tärkeiksi suhteet, joissa he kokevat olonsa turvalliseksi ja minäkuvan sekä toimijuuden myönteiseksi. Toimijuuden kannalta keskeistä on aikaan orientoituminen. Aikaorientaatiot voivat itsessään olla toisiinsa limittyneitä ja toimijana nuorella on silloin kyky kuvitella ja ennakoida vaihtoehtoisia toiminnan mahdollisuuksia. Nykyisyydessä tapahtuvaa toimintaa ohjaa menneisyys, joka jättää nuoren elämänsä jättäjä jälkiä. Tärkeää on, että huomioidaan nuoren menneisyydessä häneen, jäänet jäljet, jotka ovat muovanneet nuoren toimijuutta. Nuoret kokevat usein paineita myös siitä, että heidät koetaan tulevaisuuden aikuisina, ei niinkään nykyisyydessä valintoja tekevinä toimijoina (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 27–28).

Useat jälkihuollon piirissä olevista nuorista on olleet ennen jälkihuoltoa sijoitettuna kodin ulkopuoliseen hoitoon. Nämä nuoret muodostavat haavoittuvaisen ryhmän. Nuorten päätöksien tekoon, jotka liittyvät heidän tulevaisuuteensa tai osallistumiseen vaikuttaa heikentyvästi se, että heillä ei ole ollut

elämässään turvallista aikuisten turvaverkkoa tai sellaisen ajanjakson pituus on ollut lyhyt sinä aikana, kun nuoren oletetaan saavuttavan itsenäisyyden. On olemassa eri tutkimuksia ja ne osoittavat, että nuoren vaikuttamisen mahdollisuus on riittämätöntä päätöksenteossa. Mutta siitä miten nuorten osallistumista päätöksentekoon voitaisiin kehittää, niin tästä ei valitettavasti tutkimuksia vielä ole (Kaasinen, Salokekilä & Häggman- Laitila 2021).

3.3 Jälkihuollon palvelut ja tuki

Nuorille elämänvaiheen muutos on haastavaa ja jännittävää aikaa. Tulevaisuus on täynnä seikkailuja ja mahdollisuuksia. Useat nuorista nauttivat, kun he ovat saavuttamassa aikuisuuden, jota tuetaan henkisesti, taloudellisesti sekä koulutuksellisesti. Vaikka siirtyminen aikuisuutta kohti ei aina mene helposti, niin heillä on kuitenkin suojaa ja etua palveluista sekä tukiverkostoista (Bond 2018).

Jälkihuollossa käytetään eräänä itsenäistyvän työvälineenä Umbrella-työkirjaa, joka sisältää monenlaisia harjoituksia ja tehtäviä arjessa selviytymisen ja itsenäisen elämän tukemiseen. Kirjaa kutsutaankin ”itsenäisen elämän aapiseksi”, koska se on tietynlainen itsenäistyvän nuoren tarpeisiin tehty itsenäistymisohjelma. Kirja sisältää useita harjoituksia ja tehtäviä taloudenhoidosta, työstä ja koulutuksesta, kodinhoidosta, ihmissuhteista sekä terveydestä. Umbrella- työkirjan tavoitteena on, että jälkihuollossa olevalla itsenäistyvällä nuorella olisi arjesta selviytymisen taidot ja edistää, että arjessa tapahtuu terapeuttista ja kasvatuksellista työtä. Tavoitteena on myös, että nuori osaisi liittää yksittäiset teot ja toiminnot, siten että ne ovat jatkumoa sosiaaliselle kasvatukselle. Lisäksi tavoitteena on saada tukea oman kodin perustamiseen liittyvissä asioissa ja siirtymisessä työelämään sekä ammatilliseen koulutukseen (Laaksonen 2004, 26,54).

Yksi hyvä keino on, kun havainnollistaa nuoren henkilökohtaiset tavoitteet fläppitauluun, niin tämä konkretisoi ja selventää sitä mitä kaikkea nuoren tulee tehdä, jotta nämä tavoitteet saadaan toteutettua. Kun tehdään nuoren kanssa suunnitelmaa ja siitä keskustellaan, niin se auttaa nuorta näkemään ja ajattelemaan omaa tulevaisuuttaan. Nuorelle, joka on itsenäistymässä ja jälkihuollon piirissä, niin hänelle tehdään selväksi, ettei hän ole yksin ja että hänellä on oikeus saada ohjausta ja tukea kaikissa asioissa, myös taloudellisissa. Täytyy myös muistaa se, että nuori on itse myös vastuussa omasta tulevaisuudesta ja se rakentamisesta. (Laaksonen 2004, 26–27).

Jos mietitään kasvatus- ja ohjaustyötä jälkihuollossa ja sitä mitkä ovat ohjaus- ja kasvatustyön tavoitteet, niin on tärkeää auttaa nuorta hyväksymään itsensä, saada luotua nuoreen uskoa, että hän voi itse omilla valinnoillaan vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Tavoitteena on myös, että saadaan nuori etsimään vahvuuksiaan ja käyttämään niitä hyväkseen. Yksi oleellinen asia kasvamisessa kohti itsenäisyyttä on se, että nuoren ongelmanratkaisutaidot kehittyvät. Nuoren selviytymiskyvystä kertoo se, että hänellä on tavoitteita, joita hän pyrkii saavuttamaan. On tärkeää nuoren onnistumisen näkökulmasta se, että hänellä on vähintään yksi luottamuksellinen suhde viranomaisen tai jonkin muun aikuisen ihmisen kanssa. Silloin kun työskennellään nuoren ihmisen kanssa, niin luottamuksen rakentaminen on tärkeä asia. Kun nuoren kanssa on aikaa keskustella, niin nuori kokee, että hä-

nestä välitetään ja häntä kuunnellaan sekä tuetaan. ”Aina on toivoa” ajatuksen pitäminen yllä nuorelle on yksi aikuissuhteen tärkeistä tehtävistä. Aikuissuhteen avulla nuori voi harjoitella ymmärtämään ja ilmaisemaan omia tunteitaan sekä oppia kestäämään niitä (Laaksonen 2004, 27).

YEE-hankkeen mukaan koronalla oli merkittäviä vaikutuksia nuoren palveluiden saantiin, työntekoon ja harrastuksiin, opiskeluun ja sosiaalisiin suhteisiin sekä syrjäytymiseen. Koronan on arvioitu vaikuttavan nuorten hyvinvointiin tulevaisuudessa, etenkin työllisyyteen, sosiaalisiin suhteisiin sekä palvelutarpeen saantiin liittyvissä asioissa (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 21).

3.3.1 Yleisimmät jälkihuollon tuet

Mielenterveys on tärkeä osa ihmisen terveyttä. Maailman terveysjärjestön eli WHO:n perustuslaissa on kirjattu: ”Terveys on täydellisen fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, ei vain sairauden tai vamman puuttumista.” Tämän määritelmän viesti on se, että mielenterveydellä tarkoitetaan enemmän kuin vain vamman tai mielenterveyshäiriöiden puuttumista. Kun yksilö selviytyy elämän normaalista stressistä ja tiedostaa omat kykynsä sekä kykenee antamaan yhteisönsä oman panoksen ja kykenee työskentelemään tuottavasti, niin tällöin puhutaan hyvinvoinnin tilasta, mielenterveys on eräänlainen hyvinvoinnin tila. Henkistä hyvinvointia saadaan parannettua, kun edistetään mielen terveyttä. Tällä tarkoitetaan sitä, että luodaan ympäristöä siten, että se tulee mielenterveyttä (WHO 2018).

Jälkihuollossa olevan itsenäistyvän nuoren saama psykososiaalinen tuki on ensiarvoisen tärkeä asia. Kun nuori aloittaa matkan kohti itsenäisyyttä, nuori tarvitsee tähän muutokseen tukea ja ohjausta. Matka kohti itsenäistä elämää on iso muutos jälkihuollon piirissä olevalle nuorelle ja tämä vaatii suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä niin nuorelta itseltään kuin myös hänen tukijoiltaan. Nuorelta odotetaan, että hän sitoutuu jälkihuollon antamaan tukeen ja tämä on kytköksissä sijaishuoltoon siltä osin, että mikäli takana on onnistunut sijaishuolto, niin yleensä nuori sitoutuu paremmin tähän jälkihuollon tarjoamaan tukeen. Itsenäinen elämä on nuorelle uusi jännittävä tilanne, ja toisinaan voi käydä niin, että vaikka nuorella olisi halua sitoutua itsenäistymisen kynnyksellä jälkihuollon tarjoamaan tukeen, niin nuori ei tähän välttämättä kykene, ellei asiaa ole käyty huolellisesti nuoren kanssa läpi (Laaksonen 2004, 26).

Sanotaan, että psykososiaalinen tuki on tukimuodoista yleisimmin käytetty jälkihuollossa. Kun sosiaalityöntekijä ja nuori tapaavat, niin tämä on käytännössä psykososiaalista tukea. Usein nuoret myös tarvitsevat aikuiselta tukea virallisten asioidensa hoitamiseen. Nuori, joka ei ole oppinut hoitamaan asioitaan esimerkiksi virastoissa, on usein hämillään käynnin ajan ja tarvitsee käynnin jälkeen vielä jonkun aikuisen selventämään konkreettisesti sitä mitä virastosta sanottiin. Nuori tarvitsee usein myös tällaisten asioiden hoitamisessa myös henkistä tukea (Laaksonen 2004, 28). Sosiaalityöntekijän rooli nuoren jälkihuollossa on vastuullista ja vaatii monia käytäntöjä mm. moniammatillista yhteistyötä, asiakassuunnitelmatyöskentelyä ja verkostotyötä. Haasteita sosiaalityöntekijäntyöhön voi tuoda mm. yhteistyön toimimattomuus, jälkihoidon tuntemattomuus, ajankäytön haasteet, resurssivaje ja nuoren motivaatio (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 14).

Vainion (2021, 12–13) mukaan psykososiaaliseen tukeen jälkihuollossa kuuluu myös henkilökohtainen ohjaus, tuki ja neuvonta, jonka tarkoitus on tukea ja opettaa nuorelle taitoja itsenäiseen elämään sekä arjessa selviytymiseen. Näitä tukimuotoja on esimerkiksi, että nuoren kanssa yhdessä asioidaan erilaisissa virastoissa ja autetaan lomakkeiden täytössä tai vaikka kotivakuutuksen teossa. Nuorta voidaan ohjata hänen tarvitsemiensa palvelujen piiriin palvelunohjauksen kautta. Näitä palveluja on esimerkiksi TE-palvelut sekä terveyspalvelut. Jälkihuollossa olevaa psykososiaalista työtä kutsutaan myös korjaavaksi työksi, koska nuorella voi olla elämänhallinta hukassa tai muita haasteita siinä ja nuorella voi olla myös päihteiden väärinkäyttöä.

Lasten ja nuorten osallistuminen nähdään subjektiivisena kokemuksena. Osallistumista omaan elämään vaikuttaviin päätöksentekoihin pyritään tukemaan mm. antamalla lapselle tai nuorelle antamalla heille ymmärrettävää tietoa asioista, jotka heitä koskevat. Osallistumista voidaan tukea myös ottamalla mukaan yhteisö, johon lapsi kuuluu. Tällaisia yhteisöjä ovat esim. perhe, ystävät ja sukulaiset. Osallistuminen antaa nuorelle ja lapselle kokemuksen siitä, että häntä arvostetaan, häneen luotetaan ja hän on tasa-arvoinen (Kaasinen, Saloheikkilä & Häggman-Laitila 2021).

Yksi hyväksi havaittu psykososiaalisen tuen muoto on vertaistuki. Vertaistuki on kokemuksellisuutta ja koetaan yhtenäisyyksiä toisten vertaisten kanssa ja tällä on korvaamaton merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja jaksamiselle. Vertaistuen avulla löydetään yhtenäistä muiden henkilöiden kanssa, jotka ovat samassa elämäntilanteessa tai heillä on samanlaisia kokemuksia. Vertaistuen avulla ihminen voimaantuu, koska vertaistuen kautta ihminen rohkaistuu ja saa onnistumisen kokemuksia. Vertaistuki edistää ja ylläpitää ihmisen hyvinvointia. Vertaistuki mahdollistaa luomaan uusia sosiaalisia suhteita, jonka avulla nuori saa vuorovaikutusta ja luottamusta muiden ihmisten kanssa (Laaksonen 2004, 29–30).

Sijaishuollossa tehty psykososiaalinen ja terapeutin työ voi menettää merkityksensä, jos nuorella ei ole perustaitoja arjessa selviytymiseen silloin, kun hän muuttaa elämään itsenäisesti (Laaksonen 2004, 26).

Kunnalla on päävastuu ja velvollisuus järjestää, että nämä lastensuojelulain pykälät tarkoitettuista tukitoimista toteutuvat. Asiakkaalla sosiaalihuollossa on oikeus viedä viranomaisen päätös käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi hallinto-oikeuteen tai korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Mikäli tulee sellainen tilanne, että nuori ei itse kykene huolehtimaan asumisesta ja kunnan viranomaisella, joka asuntoon liittyvissä asioissa viimekädessä vastaa, ei ole tarjota nuorelle asuntoa. Tämän tilanteen tullessa eteen asunnon järjestämisen vastuu siirtyy viranomaisille sosiaalitoimeen. Sosiaalitoimen vastuulla on järjestää myös muita erityisiä asumismahdollisuuksia, mikäli itsenäistyvän nuoren, joka on jälkihuollossa ja hänen kuntoutumisensa sitä vaatii (Räty 2019, 721).

Nuoren alkaessa suuntaamaan katsetta kohti itsenäistä asumista on osa jälkihuoltoa se, että nuorelle järjestetään asunto ja mahdollistetaan itsenäinen asuminen, mikäli hänen kuntoutumisensa tätä edellyttää. Lisäksi itsenäistyvälle nuorelle, joka on jälkihuollon piirissä, on turvattava taloudellinen tuki, joka on riittävä ja hänen kuntoutumisensa tätä edellyttää. Tavoitteena on, että saadaan jälkihuollossa oleva itsenäistynyt nuori linkittymään yhteiskuntaan. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin

on nuorelle mahdollistettava se, että hän saisi asianmukaista ja häntä parhaiten palvelevaa kuntoutusta sekä mahdollisuuden kouluttaa itsensä työelämään. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuorella on asumisasiat sekä toimeentulo turvattu. Mikäli asumiseen tai toimeentuloon liittyvät asiat ovat puutteelliset, niin tällä voi olla negatiivinen vaikutus hänen itsenäistymisensä ja kuntoutumisensa näkökulmasta. Erilaisia asumiseen liittyviä vaihtoehtoja itsenäistyvälle nuorelle on jonkin laitoksen yhteydessä olevat tuetut asumisen mallit tai tukiasunnot. Itsenäistyvän nuoren aikuisen kohdalla voi olla mahdollista, että itsenäistyvälle nuorelle järjestetään oma vuokra-asunto. Liikkeelle lähdetään siitä, että jälkihuollossa oleva itsenäistynyt nuori alkaa itse edistämään asunnon saantia sekä etsimään itselleen vuokra-asuntoa ja tässä asiassa nuorta avustaa vastuussa oleva sosiaalityöntekijä. Toimielin, joka vastaa sosiaalihuollosta ja lastensuojelun viranomainen, jotka ovat vastuussa asiasta, niin eivät voi jättää asuntoon tai asumiseen liittyviä asioita pelkästään itsenäistyvän nuoren tai hänen tukiverkostonsa harteille (Räty 2019, 721).

Talouden hallinta voi olla nuorelle haastavaa ja eteen voi tulla tilanteita, joissa raha ei tahdo koko kuukaudelle riittää. Lähes kaikki nuoret tarvitsevatkin apua kuukausibudjetin tekemisessä ja etuuksien hakemisessa. Nuoren olisikin hyvä saada tietoa mahdollisista etuuksista ennen täysi-ikäisyyttä, jotta hän saisi rauhassa "sulatella" saamaansa tietoja. Talouden hallinnan lisäksi myös omaan kotiin muuttaminen tuo nuorelle vastuuta. Nuori ei välttämättä tiedä, mitä hänen kuuluu maksaa, mikäli tätä hänelle ei ole kerrottu ennen muuttoa. Nuori voi esim. luulla, että jälkihuolto maksaa vuokran koko jälkihuollon ajalta, vaikka vastuu vuokran maksamisesta on aina nuorella itsellään. Käytännön haasteita voi aiheuttaa nuoren saama asumistuki, joka menee suoraan vuokranantajalle mutta mahdollinen toimeentulotuki maksetaan nuoren tilille. Tämä tuo haasteita arkeen, sillä nuoren pitää ymmärtää, että hänen tulee maksaa vuokrasta asumistuen ja koko vuokran erotus. Tällaisessa riskinä on, että nuori on käyttänyt tilille tulleet rahansa toisaalle ja vuokravelkaa on syntynyt. Haasteena nähdään myös se, että etuusjärjestelmä ei kannusta nuorta tekemään kesätöitä. Pienestä palkasta kun ei jää välttämättä paljonkaan enemmän rahaa verrattuna ensi- ja viimesijaisiin etuuksiin. Kesätyöt voivat toki kannustaa nuorta siinä mielessä, että niitä tekemällä nuori voi edetä paremmin palkattuihin töihin myöhemmin (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 36).

Lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijä vastaa nuorelle itsenäisyysvarojen maksamisesta. Itsenäisyysvaroja nuori voi käyttää esim. asumiseen ja koulutukseen. On tärkeää, että nuori tietää itsenäisyysvarojen määrän ja sen, mihin sitä voi käyttää. Ongelmia saattaa tulla, mikäli nuori irtisanoutuu jälkihuollosta ja haluaa itsenäistymisvarat itselleen. Tällöin esim. Kela katsoo itsenäistymisvarat tuloina toimeentulotukea määriteltäessä. Kunnat myöntävät tukea nuorelle ensiasunnon kalustamiseen, harrastukseen, opiskelumatkoihin, nuorille tärkeiden ihmisten tapaamisiin ja armeijan lomapäiville joko itsenäistymisvaroista tai kunnan varoista. Tuen saavat nuoret ovat kuitenkin eriarvoisessa asemassa, sillä tukien määrät riippuvat kunnasta. Eriarvoisuuden välttämiseksi olisikin hyvä saada yhteiset käytännöt valtakunnallisesti. Opiskelun aloittaessaan nuoren tulee toimitta Kelalle päätös jälkihuollosta, sillä jälkihuollossa olevan nuoren ei tarvitse nostaa opintolainaa saadakseen perustoimeentulotukea. Mikäli nuori haluaa kuitenkin nostaa opintolainan, huomioidaan se tulona perustoimeentulotukea määriteltäessä. Nuorelle tuleekin antaa aikaa jälkihuollon alkuvaiheessa taloudellisten asioiden käsittelyyn, jotta myöhemmältä velkaantumiselta voidaan välttyä. Tämän tiedon sisäistämi-

nen on tärkeää, sillä nuoren tulee ymmärtää, että velkaantumista voi aiheuttaa mm. pikavipit ja nettiostokset. Nuoren rahankäyttöä voi tukea miettimällä hänen kanssaan jo etukäteen, miten rahankäyttöä voi hallita. Nuori voi hankkia esim. omaehtoisen luottokiellon. Myös edunvalvojaa voi miettiä, mikäli nuori on alle 18-vuotias ja yleiset perusteet edunvalvojalle täyttyvät. Edunvalvojaa on hyvä harkita myös silloin, mikäli nuorella on omaisuutta ja nuori ei hallitse oman talouden hoitamista tai nuori on altis taloudelliselle hyväksikäytölle (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 36–38).

Nuorelle on tärkeää myös kertoa hänen taloudellisesta tilastaan, eli mitä tuloja ja menoja hänellä on. Tutkimus osoittaa, että eri alueilla on erilaiset käytännöt. Toisissa kunnissa tieto saadaan suullisesti työntekijöiltä, kun taas toiset kunnat antavat nuorelle selkeät ja helposti ymmärrettävät esitteet tilanteen hahmottamiseksi. Joissakin kunnissa nuori sai kattavat tiedot taloudellisesta tilanteestaan ja oikeuksistaan osana jälkihuoltoa. Lisäksi nuorelle annettiin muiden asiantuntijoiden, kuten rahaneuvonantajien, yhteystiedot, joiden puoleen hän sai tarvittaessa kääntyä. Tätä jälkihuollon jälkeistä tukea tarjottiin 15–24-vuotiaille hoidossa oleille (Stein & Dixon 2005, 98–99).

Nuoren ollessa sijoitettuna avohuollon tukitoimena, huostaanotettuna tai jälkihuollona kotinsa ulkopuolelle, niin tällöin on hänen itsenäistymistään ajatellen, joka kuukausi varattava summa, joka vastaa minimissään neljäkymmentä prosenttia hänen saamisistaan, tuloistaan tai korvauksistaan ja näihin edellä mainittuihin saamisiin ja niiden määrässä ei huomioida lapsilisää. Mikäli nuorella ei ole näitä laissa määriteltyä saamia, tuloja tai korvauksia tai ne eivät riitä on tällöin toimitelimen, joka vastaa sosiaalihuollosta annettava tukea itsenäistyvälle nuorelle hänen sijoituksensa loppuessa. Tällä annettavalla tuella tarkoitetaan tukea koulutukseen, asumiseen ja muihin menoihin, jotka liittyvät itsenäistymiseen tai itsenäistymisvaroihin, jotka ovat tarpeen itsenäistymisen kannalta (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Vainion (2021, 11) mukaan asunnon järjestäminen jälkihuollon nuorelle jälkihuollon ajaksi on kunnan velvollisuus. Jälkihuollon asumiseen on monia erilaisia toteutusmuotoja, joissa huomioidaan nuoren ikä, sijoituspaikka ennen jälkihuoltoa ja nuoren tuentarve. Kun sijaishuolto loppuu, niin nuori voi muuttaa vanhempiensa luokse tai itsenäiseen asumiseen omaan vuokra-asuntoon. Muita asumisen muotoja on, että nuori jää asumaan laitoksen tai perhekodin yhteydessä oleviin tukiasuntoihin ja toki nuorella on mahdollisuus jäädä asumaan sijaisperheeseensä. Tärkeintä itsenäistymisen kannalta joka tapauksessa on, että nuori saa sen tuen asumiseen mitä hän tarvitsee. Kun nuori muuttaa asumaan yksin, niin se voi tuntua uudelta ja jännittävältä, jopa pelottavalta. Nuoren muuttaessa itsenäiseen elämään, niin hän saattaa tarvita tukea arkeen liittyvissä asioissa esimerkiksi vuokran maksussa ja kodin siisteyteen liittyvissä asioissa.

3.3.2 Nuorten vertaistuen tarve

Jälkihuollossa nuorille on ryhmätoimintaa tarjolla vaihtelevasti. Erityisesti jälkihuollon piiriin kuuluville nuorille tärkeitä ovat eri järjestöjen järjestämät vertaistapaamiset, jotka perustuvat kokemusasiantuntijapohjaiseen yhteistutkimiseen tai valmentavaan otteeseen. Ryhmän tuki voi auttaa nuorta pääsemään eteenpäin ja ryhmässä yksittäisen ihmisen kokemukset on helpompi tuoda esille. Suomessa

jälkihuollon palveluita ovat edistäneet mm. Pesäpuu ry:n Selviytyjät ja Osallisuuden aika ry. Covid-19- pandemian vuoksi vertaisryhmät ovat joutuneet keksimään uudenlaisia toimintatapoja. Digitaaliset toimintamuodot, kuten Chat- muotoiset alustat ovat lisääntyneet, koska kokoontumisia ei ole voitu rajoitusten vuoksi entiseen malliin järjestää. Myös ryhmätoiminnan järjestäminen ulkona ja luonnossa oleskelu on lisääntynyt (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 31–32).

Suomessa Vamos on tehnyt merkittävää työtä koulutuksen ja työn ulkopuolelle jääneiden nuorten parissa. Vamos tavoittaa vuosittain n. 2000 nuorta, joista osa on oikeutettu jälkihuoltoon. Vamoksella ryhmätoimintaa ohjaa aina valmentaja ja ryhmä- ja yksilövalmennus vahvistaa yhdessä nuoren henkilökohtaisia tavoitteita. Nämä valmennukset tukevat toisiaan, sillä nuori voi esim. ryhmätoiminnassa esiin tulleita asioita tuoda esille yksilövalmennuksessa. On tärkeää, että nuorta ei pakoteta heti osallistumaan ryhmätoimintaan vaan hän saa olla paikalla omana itsenään. Usein nuori rohkautuu ajan saatossa ja hiljainenkin ja sosiaalisen pelon omannut nuori haluaa aloittaa kuulumiskierroksen. Ryhmät voivat niin sopiessaan toimia myös ns. Suljettuna ryhmänä, jolloin uusia nuoria ei oteta mukaan esim. kuuteen viikkoon. Toisaalta ryhmät voivat toimia myös avoimina ryhminä, jolloin jäsenet voivat vaihtua ja niissä painottuu nuorten toiveista rakentuvaa toimintaa. Vamoksen ryhmämuotoisilla valmennuksilla on selkeä rakenne eli tapaamiset pitävät sisällään välipalat, kuulemiskierrokset ja tauot. Tällainen raamitus tuo nuorelle turvaa, kun rakenne on tullut tutuksi. Lisäksi ryhmissä on säännöt, joiden myötä nuori saa halutessaan keskeyttää itselle epämukavaa olo aiheuttavat keskustelut. Sääntöjen puitteissa nuori saa halutessaan myös liikkua työskentelyn aikana niin halutessaan (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 32–33).

4 KUIVAILEVAN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus oli saada tutkimustietoa, siitä minkälaista tukea jälkihuollon piirissä olevat nuoret aikuiset ovat saaneet itsenäistymisen tukena. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, että onko jälkihuollon piirissä olevien nuorten aikuisten saama tuki auttanut ja onko saatu tuki vastannut odotuksia?

On tärkeää, että tutkimuskysymys on selkeä ja se on perusteltu teoreettisesti. Työn luotettavuutta lisää valitun aineiston kuvaus perusteellisesti. Tutkimuksen edetessä aineiston valinnan kriteerit voivat muuttua. On yleistä, että aluksi valittu aineisto on yleisluontoista, kun taas tutkimuksen edetessä se muuttuu täsmällisemmäksi (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 298). Tutkimuskysymysten avulla halusin selvittää mitä jälkihuollossa olevien nuorten aikuisten tuen tarpeesta tiedetään tällä hetkellä tutkimustiedon valossa.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Millaista tukea jälkihuollossa oleville nuorille aikuisille on tarjolla?
- 2) Miten jälkihuollon piirissä olevien nuorten aikuisten saama tuki on auttanut ja onko saatu tuki vastannut odotuksia?

5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN & SISÄLLÖNANALYYSI

Kirjallisuuskatsaus voi olla meta-analyysi, systemaattinen kirjallisuuskatsaus tai kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksessa aineistoa ei rajaa metodiset säännöt ja ne ovat laajoja. Näistä huolimatta ilmiö voidaan kuvata laaja-alaisesti ja tutkittavan ilmiön ominaisuudet voidaan tarvittaessa luokitella. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin, integroivaan ja narratiiviseen katsaukseen. Narratiivisesta katsauksesta eritellään toisinaan toteuttamistapoja kolme, joita ovat kommentoiva, yleiskatsaus ja toimituksellinen (Salminen 2011, 6).

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ohjaa tutkimuskysymys, joka perustuu yleensä käsitteellisiin tai laajoihin ilmiöihin tai teemoihin. Ennen tutkimuskysymyksen syntymistä tehdään kirjallisuuskatsaus, joka määrittää tutkimuskysymyksen ja liittää sen osaksi isompaa teoreettista tai käsitteellistä kehystä. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 294–295). Jälkihuolto tutkimusaiheena on laaja mutta se on myös ajankohtainen, koska jälkihuoltopalveluiden ikärajaa nostettiin vuonna 2020 25 ikävuoteen asti eikä siitä juuri löydy aikaisempia tutkimuksia.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymys ohjaa aineiston valintaa ja tarkoituksena on löytää merkityksellinen aineisto vastaamaan tuohon kysymykseen. Onkin tärkeää, että aineisto valitaan ja analysoidaan aineistolähtöisesti ja tämä analysointi ja valinta tapahtuu osittain samaan aikaan. Aineistoa valitessa tulee pohtia alkuperäisen tutkimusta suhteessa siihen, miten se vastaa tutkimuskysymykseen eli miten aineisto täsmentää, kritisoi, jäsentää tai avaa tutkimuskysymystä. Lisäksi on hyvä pohtia mm. sitä, mikä valittujen aineistojen suhde on toisiinsa. Kuvailevassa tutkimuskatsauksessa aineiston määrää eli ole määritelty, vaan aineisto valikoituu tutkimuskysymyksen mukaan. Valittu aineisto on usein aiemmin julkaistu ja se on tutkimuksen kannalta merkityksellinen. Aineistoa haetaan yleensä sähköisistä tietokannoista tieteellisistä julkaisuista manuaalisesti (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 295). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopi minulle menetelmäksi hyvin, koska pidän tietojen etsimisestä ja haluan pohtia, tukeeko aiemmat tutkimukset omia tutkimuskysymyksiäni. Lisäksi minulle sopii, että aineistoja voi etsiä sähköisistä tietokannoista.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole niin tiukkoja tutkimuskysymyksiä kuin systemoidussa kirjallisuuskatsauksessa vaan tarkasteltava asia voidaan kuvata laaja-alaisemmin ja lokeroida tutkitavan asian ominaisuuksia (Salakari 2020). Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käsitellään tutkittavaa ilmiötä ja se on hyvä keino koota yhteen tietoa eri lähteistä (Salminen 2011, 8). Menetelmä valikoitui siksi, että halusin selvittää mitä jälkihuollossa olevien nuorten aikuisten tuen tarpeesta tiedetään tällä hetkellä tutkimustiedon valossa.

Kirjallisuuskatsauksessani käytin narratiivista tutkimusmenetelmää, jonka toteuttamistapa on yleiskatsaus. Yleiskatsaus on laaja prosessi, joka tiivistää aiempia tutkimuksia. Analyysin muotona käytin kuvailevaa synteysiä ja yhteenvedon tein johdonmukaisesti. Tutkimusaineistoa ei tarkastella systemaattisesti vaan kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa saadaan aikaan johtopäätökset, joiden luonne vastaa kirjallisuuskatsauksen mukaista synteysiä. Kuvailevana tutkimustekniikkana narratiivinen katsaus ei tarjoa varsinaista analyttistä tulosta, vaan katsaus auttaa ajantasaistamaan olemassa olevaa tutkimustietoa jälkihuollon tuen tilasta (Salminen 2011, 7–8).

Tuomi & Sarajärven (2018, 92,131) mukaan tiedonhakuprosessi kirjallisuuskatsauksessa alkaa menetelmäkirjallisuuden ja menetelmiin tutustumisella. Itse aloitin kirjallisuuskatsauksen lukemalla yleisteoksia nuorten jälkihuoltoon liittyen ja myöhemmin etsin yksityiskohtaisempaa tietoa. Hyvällä suunnittelulla saadaan paremmat lopputulokset tutkimusten etsimisen vaiheessa. Löydetyistä aineistoista valitaan tutkimuksen osalta oleellisin tieto. Airan (2015) mukaan on tärkeää huomioida mm. se onko aineisto soveltuva, onko tutkimukset luotettavia ja onko saaduilla tuloksilla uutuusarvoa ja hyödynnettävyyttä. Kirjallisuuskatsauksen aineisto valikoitui Airan kriteerien ohjaamana. Sain aineistosta mielestäni parhaimman tiedon tutkimuskysymyksiin liittyen ja valikoiduiksi tulleet aineistot tukivat toisiaan. Haasteena koin aineiston rajauksen ja osittain sen, ettei jälkihuollonpiiriin tuista ja tukien tarpeesta ole vielä paljon suomalaista tietoa.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen tarkkaan harkitun aineiston avulla ja tuottaa uusia johtopäätöksiä. Oleellista kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on, että eri lähteiden välistä tietoa syntetisoidaan ja sisältöä analysoidaan kriittisesti. Aineistoista pyritään saamaan kokonaisuus, joka voi johtaa uuden tulokannan syntymiseen ilman, että jo tiedossa ollut tieto muuttuu. Analyysi kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei siis referoi, siteeraa, tai tiivistä aiempaa aineistoa vaan tavoitteena on mm. saada jo tiedossa olevan tiedon heikkouksien ja vahvuuksien analysointia (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 296). Omaan tutkimusmenetelmääni sopii kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmä, jossa tehdään synteisiä eri aineistojen välillä.

Aloitin kirjallisuuskatsauksen tekemisen keväällä 2021 perehtymällä teoriaan ja samalla aloitin jo työstämään teoreettista viitekehystä määrittelemällä tutkimuksen keskeiset käsitteet ja vahvistamalla oma tutkimusosaamistani. Saatua teoreettisen viitekehyksen hyvään vaiheeseen, jatkoin materiaalin etsimistä talvella 2021, jolloin suoritin myös materiaalien vertailua. Teoriatietoa etsin seuraavista tiedonhakukanavista Savonia finna, arto, google scholar, Cinahl, ScienceDirect sekä SocINDEX. Hakusanoina käytin Nuoret, jälkihuolto, tuki, lastensuojelu, itsenäistyminen, Young people, after care, support, child welfare, become independent. Kyseiset sanat valikoituivat hakusanoiksi, koska ne vastasivat mielestäni parhaiten tutkimuskysymyksiin. Suoritin lisäksi käsin hakua luotettavista tietolähteistä, jotka sain tietokantojen tulosten saamista lähteistä. Opinnäytetyön materiaalit koostuivat kotimaisista sekä kansainvälisistä lähteistä. Mietin hakusanat niin, että saadut tulokset vastaisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Keväällä 2022 aloitin opinnäytetyön ja valikoidun aineiston kasaamisen.

Valitsemillani hakusanoilla sain kattavan tuloksen. Aineistoa rajasin vertaisarvioinnin, koko tekstin saatavuuden ja vuosiluvun mukaan. Esim. Savonia Finnassa hakusanoilla aftercare AND independent, tuloksia tuli 8249. Lähteitä rajattiin vertaisarvioinnin perusteella, jolloin hakutuloksia tuli 4649. Seuraavaksi valitsin vuodet 2010–2022, jolloin tuloksien määräksi tuli 3310 (taulukko 1.) Aineiston määrä oli vieläkin aika suuri mutta lähteet täyttivät asettamani kriteerit, joten lisärajoituksia en tehnyt. Aineisto valikoitui materiaalien otsikoiden perusteella, jotka vastasivat opinnäytetyöni aihetta. Manuaalista hakua käyttämällä löysin lisää työhöni sopivia artikkeleita.

KANSAINVÄLISET E-ARTIKKELIT			
HAKUSANAT	OSUMA	VERTAISARVIOITU	2010-2022
aftercare AND independent	8249	4649	3310
aftercare AND support	18771	9810	6857
young people AND become independent	4273	2320	1603
aftercare and young people	6161	3357	2398
young people AND child welfare	312206	196396	110895
KANSALLISKIRJASTO artot			
HAKUSANAT	OSUMA	2010-2022	
nuoret AND jälkihuolto	72	23	
lastensuojelu AND tuki	95	71	
nuoret AND itsenäistyminen	20	15	

TAULUKKO 1. Hakusanojen tulokset

Tulosten tarkastelu on kirjallisuuskatsauksen viimeinen vaihe. Tämä sisältää niin menetelmällisen kuin sisällöllisen pohdinnan mutta myös luotettavuuden ja etiikan arvioinnin. Tässä vaiheessa tiivistetään ja kootaan yhteen kirjallisuuskatsauksesta saadut keskeiset tulokset ja niitä tarkastellaan suhteessa laajempaan teoreettiseen, käsiteelliseen tai yhteiskunnalliseen kontekstiin. Aineiston käsitteilyssä tutkimusetiikan noudattaminen korostuu etenkin rehellisyyden, tasavertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden kannalta. Luotettavuutta ja eettisyyttä voidaan parantaa johdonmukaisella ja läpinäkyvällä työn etenemisellä tutkimuskysymyksestä johtopäätöksiin (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 297–298).

Tutkimusten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia saadaan tekemällä aineiston analyysia. Sisällönanalyysillä kuvataan aineiston sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Sisällönanalyysi sopii ilmiöiden analysointiin koska se mahdollistaa useiden tekstilähteiden käsittelyn ja niiden käytön tutkimustulosten vahvistajana. Sisällönanalyysillä saadaan tietoa tutkittavasta asiasta (Elo & Kyngäs 2008).

Aineistonanalyysin aloitin käymällä läpi valikoidun aineiston. Halusin työhön nuorten aikuisten ajatuksia ja kokemuksia tukemaan aineistoa, jonka olin valinnut. Kokosin aineistosta koosteen, jonka kävin läpi tarkastellen, että vastasiko aineisto tutkimuskysymyksiin ja teorian tietoon. Huomasin, että aineistoa oli edelleen runsaasti ja aineisto ei otsikosta huolimatta vastannut tutkimuskysymyksiin, joten jouduin karsimaan aineistoa lisää.

6 KUVAILEVAN KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

6.1 Nuorten aikuisten tuki jälkihuollossa

Toimijuudesta puhuttaessa, ollaan kiinnostuneita ihmisten toiminnasta, sen merkityksestä ja luonteesta. Toimijuus on ihmisten yksilöllisiä, ulkopuolisista paineista riippumattomia päätöksenteon prosesseja ja valintoja. Toimijuuteen kuuluu myös mahdollisuus vaikuttaa omaa elämää ympäröiviin olosuhteisiin sekä mahdollisuus tehdä toisin. Nuoren omaan elämään vaikuttamiseen ja sen myötä hyvinvointiin onkin toimijuudella merkittävä rooli (Yliruka, Kantoluoto, Heino, Laine & Hipp 2020, 27–28).

Karttusen (2021, 16–17) mukaan sijaishuollossa ja jälkihuollossa on nähtävillä haavoittuvia kohtia, jotka liittyvät itsenäistymisen prosessiin ja nämä tulisi huomioida erityisesti. On tutkittua tietoa siitä, että vanhemmilta saatu psykososiaalinen ja taloudellinen tuki on tärkeää siinä vaiheessa, kun nuori siirtyy kohti aikuisuutta. Niillä nuorilla, joilla ei ole sosiaalisia suhteita sukulaisiinsa tai muuta sosiaalista turvaverkostoa, niin näillä nuorilla korostuu sosiaalinen ja taloudellinen tuki, joita yhteiskunta nuorille tarjoaa. Sijaishuollon ja jälkihuollon yksi tärkeä tavoite on ylläpitää ja vahvistaa sitä, että nuorella olisi luotettava ja läheinen henkilö siinä vaiheessa, kun sijaishuolto päättyy. Nuoren yhteydenpidon ylläpitäminen hänelle tärkeisiin ihmisiin on tärkeää. Toisiaan voi olla myös niin, että nuoren suhde vanhempiinsa voi olla hänelle haitallista ja hidastaa ja haitata nuoren elämän normalisointumista sekä nuori ei riittävää tukea omilta vanhemmiltaan. Tärkeää olisi myös, että mikäli nuorella ei ole tärkeitä henkilöitä elämässään, niin suhde sijaishuollon tuttuihin työntekijöihin jatkuisi. Tärkeää on, että nuorelle opetetaan ja hänen vuorovaikutustaitojaan vahvistetaan, jotta saadaan vahvistettua ja varmistettua nuoren saavutettavuutta sosiaalisiin tukiin ja ihmissuhteiden jatkuvuuteen. Itsenäistymisen ”kompastuskiviä” on ne, että mikäli nuori ei ole oppinut tarpeeksi sosiaalisia suhteita, arkeen liittyviä taitoja, tai hän ei usko itseensä niin tämä on haitallista nuoren tulevaisuuden kannalta. Näillä tekijöillä on yhteisvaikutus nuoren luottamukseen yhteisöä, yhteiskuntaa ja hänelle läheisiä henkilöitä kohtaan. Jos luottamusta ei ole, niin se vaikeuttaa autetuksi tulemistä. Jälkihuollossa on suuri merkitys siinä, etteivät nuoret jää tulottomiksi tai asunnottomiksi. sosioekonomisen hyvinvoinnin lisäksi tulisi enemmän kiinnittää enemmän huomiota sijais- jälkihuollossa psykofyysisen hyvinvoinnin edistämiseen.

6.2 Tuen merkitys itsenäistymisen edistäjänä

Vainion (2021, 8–10) mukaan se, että millaista tukea nuori haluaa ottaa vastaan, hän saa vaikuttaa ja päättää itse. On hyvin tärkeää, että nuori on itse mukana jälkihuollon päätöksenteosta ja suunnittelussa. Tämä on tärkeää siksi, koska jälkihuollon tavoite on se, että jälkihuolto edistää nuoren kokemusta siitä, että hän pärjää tulevaisuudessa itsenäisesti. Sijoituksen aikana kannattaa aloittaa jo jälkihuollon suunnittelu. Jälkihuollon työntekijällä on hyvä olla aikaa perehtyä nuoren tilanteeseen varsinkin, silloin jos nuori tarvitsee tukea ja apua pitkäjänteisesti. Jälkihuollon suunnittelussa on yleensä ne sosiaalityöntekijät, jotka työskentelevät sijaishuollossa. On huomioitava se, että nuoren

sosiaalityöntekijän vaihtuessa on nuorella mahdollisuus saada rauhassa tutustua uuteen työntekijäänsä, joka jatkaa hänen kanssaan yhteistyötä. Jälkihuoltopalveluista ja jälkihuolto-oikeudesta on keskeistä antaa riittävän selkeästi tietoa nuorelle jälkihuoltoa jo suunniteltaessa. Mikäli nuori ymmärtää ja tietää jälkihuollon asioista, niin tällöin nuori sitoutuu jälkihuoltoon paremmin. Jotta jälkihuollossa onnistutaan, se edellyttää sitä, että nuori tietää tarvitsevansa apua ja pystyy sitä silloin myös vastaanottamaan paremmin. Sisältö jälkihuollossa määräytyy lastensuojelulaissa olevan asiakassuunnitelman mukaan. Jälkihuollon tarve kartoitetaan ja arvioidaan asiakassuunnitelmassa. Jälkihuollossa käytettävät tukitoimet ja palvelut ovat terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluita. Asiakassuunnitelmassa tulee olla kirjattuna jälkihuollosta sen tarkoitus, tavoitteet sekä nuoren käytössä olevat tukitoimet ja palvelut. Nuorella on aina ns. omatyöntekijä ja se jälkihuollossa on lastensuojelun sosiaalityöntekijä, ja hän vastaa siitä, että nuoren asiakassuunnitelma on ajan tasalla ja sitä päivitetään vähintään kerran vuodessa mutta aiemmin mikäli tarvetta tulee. Jälkihuollon arviointi on tärkeää, kun toteutetaan jälkihuoltoa. Laadunhallinnan, lastensuojelutyön ja kehittämisen näkökulmasta on arviointi tärkeä osa. Muilta toimijoilta saatu palaute ja itsearviointi tulee huomioida arvioinnissa. Esimerkiksi jälkihuollon työyksikön työkäytäntöjä ja toimintaa voidaan tarkastella itsearviointia hyväksi käyttäen. Jälkihuoltonuorilta ja heidän tukiverkostoltaan kannattaa pyytää palautetta. Jälkihuolto päättyy viimeistään silloin kuin nuori täyttää 25 vuotta.

Vainion (2021, 10–13) mukaan jälkihoidon tuki on yksilöllistä ja se suunnitellaan jokaisen nuoren omien tarpeiden mukaan. Tuki kohdennetaan yleensä nuoren verkoston tukemiseen, asumiseen, työn ja koulutuksen tukemiseen, psykososiaaliseen tukeen ja taloudellisten asioiden tukeen. Jälkihoidon tuki voi olla mitä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Jälkihuoltoon kuuluu erilaisia nuoria. Osa nuorista voi opiskella, osa voi käydä töissä ja osa voi olla työttömänä. Täysi-ikäisyyden saavuttaminen tuo omia haasteita, sillä jälkihuollon vapaaehtoisuus ja sijaishuollon päättymisen voi helposti saada nuoren lopettamaan opintonsa tai työnsä ja houkutella ns. vapaaseen elämään. Usein koulunkäyntiin motivoituminen on haasteellista, sillä sijaishuollossa olleista nuorista jopa puolet jää ilman toisen asteen koulutusta. Mikäli nuori on työtön, on hänellä mahdollisuus hakeutua opiskelemaan tai edistämään työllisyyttä TE-palveluiden kautta. Esim. erilaiset työkokeilut ovat hyvä keino kokeilla eri ammatteja, mikäli nuori ei vielä tiedä mitä työtä haluaisi tehdä. Nuoren taloudellisesta tukea miettiessä sosiaalityöntekijä käyttää apuna omaa asiantuntijuuttaan ja arvioi tuen tarvetta. Tukea nuori saa myös ohjeistuksien avulla. Nuoren kanssa on hyvä yhdessä käydä läpi se, kuinka paljon rahaa on käytettävissä ja kuin paljon rahaa nuori käyttää. Yksi hyväksi koettu taloudellisen tuen keino on kohdistettu maksusitoumus, jolloin tuen voi käyttää vaan kohdistettuun tarpeeseen. Nuorelle kertyy myös itsenäistymisvaroja, mikäli nuori on ollut huostaanotettuna, sijoitettuna avo- huollon tukitoimina tai jälkihuoltona. Itsenäisyysvaroja nuori voi käyttää mm. ajokortin hankintaan tai asunnon kalustamiseen. Itsenäistymisvarat tulee maksaa nuorelle viimeistään silloin, kun hän täyttää 25 vuotta. Itsenäistymisvaroja hallinnoi ja niiden käytöstä vastaa sosiaalityöntekijä. Vaikka nuori ei jälkihuollonpalveluita käyttäisikään, ei nuori saa rahoja ennen kuin on 25 vuotta (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, Vainio 2013 10–13). Myöhemmän maksamisen takana on ajatus, että varat voidaan kohdentaa itsenäistymisen tueksi, eikä niitä tuhlaata esim. hetken mielijohteesta. Selvittääkseen itsenäisesti nuori tarvitsee psykososiaalista tukea, kuten ohjausta, neuvontaa ja tukea arjessa selviytymiseen. Esim. eri lomakkeiden täyttö ja vakuutusten hankkiminen voi olla haasteellista

nuorelle ilman ohjausta. Psykososiaalinen työ voi olla myös ns. korjaavaa työtä, mikäli nuorella on ongelmia esim. päihteiden kanssa. Yksi tällainen korjaava työ on sosiaalityöntekijän ja nuoren kahdenvälinen keskustelu. Myös nuorten lähiverkoston tukeminen on yksi jälkihuollon tehtävistä, sillä lähiverkoston olemassaolo nuoren tukena on kiistaton. Mikäli nuorella ei omaa lähitukiverkostoa ole, voidaan nuoren tueksi ottaa tukihenkilötoiminta.

Vainion (2021, 6) mukaan siirtymisessä kohti aikuisuutta on neljä eri vaihetta: nuori lopettaa koulunkäynnin, nuori siirtyy työelämään, nuori lähtee lapsuudenkodista sekä nuori perustaa oman perheen. Yleensä nämä vaiheet menevät tuossa järjestyksessä. Täytyy kuitenkin muistaa se, että näissä siirtymisen vaiheissa on eroavaisuuksia eri yhteiskuntaluokkien välillä. Myös vaiheiden järjestykseen voi vaikuttaa nuoren työttömyys ja koulutuksien pidentyminen. Yleensä täysi-ikäisyyteen ja senkin jälkeen vanhemmat tukevat itsenäistyvää ja aikuistuvaa nuorta. Harvoin nuori, joka muuttaa lapsuudenkodista on vielä kypsä vastaamaan itsenäisesti omista asioista. Nuori tarvitsee tukea uudessa elämäntilanteessa, kun nuori siirtyy kohti itsenäistä elämää ja aikuisuutta. On tärkeää, että nuorelle on tukea saatavilla, koska aikuistuva ja itsenäistynyt nuori ei osaa ennalta varautua kaikkiin niihin haasteisiin, joita elämässä tulee eteen.

Tegelmanin (2019, 10) mukaan on tärkeää, että nuori saa yhteyden jälkihuoltoon tarvittaessa. Esimerkiksi Helsingin jälkihuollossa työntekijöillä on käytössään tietokoneet ja puhelimet, jotka kulkevat työntekijöiden mukana töissä. Nuorten kanssa tiedotukseen ja kommunikointiin on hyväksi todettu Whatsapp -sovellus, jossa työntekijät ovat tavoitettavissa 7–19 välillä. Tämän lisäksi osa työntekijöistä käyttää puhelinta Instagram- sivujen hallinnointiin, joka toimii myös yhtenä viestintäkanavana nuorille, jälkihuollon verkostoille ja jälkihuollon asiakkaille. Työpuhelin tuo turvallisuuden tunnetta myös työntekijöille, sillä työtä tehdään usein yksin nopeasta muuttuvissa tilanteissa ja eri alueilla. Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino (2021, 13) kyselyn mukaan pikaviestipalvelut ovat paras yhteydenpitokeino nuoriin.

6.3 Tulosten johtopäätökset ja tarkastelu

Lastensuojelupolitiikka ja -tutkimukset ovat viime aikoina keskittyneet perheiden hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin asioihin, kuten varhaiseen puuttumiseen, mutta nuorten ohjaus kohti itsenäistä elämää on jäänyt vähemmälle. Tätä tulisikin tutkia enemmän, sillä tämän hetken tiedon mukaan jälkihuollon piiristä lähtevien nuorten perheen turvaverkko voi olla olematon, satunnainen tai rajoitettu tuki. Lisäksi tämä ns. siirtymävaiheenpolitiikka on usein teoreettista ja se ei vastaa nuorten palvelun tarvetta (Collins 2001).

Useat tutkimukset useista eri länsimaista ovat osoittaneet, että ne nuoret aikuiset, joilla on lapsuudessa ollut sijaishoidon tarvetta tai he ovat olleet aiemmin lastensuojeluviranomaisten kanssa tekemisissä, niin heillä on suurempi riski ajautua moniin eri ongelmiin verraten muihin heidän ikätovereihinsa. Näillä nuorilla on yleensä riski alhaiseen koulutustasoon, riski ajautua rikolliseen elämään, riski päihteiden väärinkäyttöön sekä itsemurhakäyttäytymiseen ja ennenaikaiseen kuolemaan. Lisäksi näillä nuorilla terveysongelmien määrät ovat suurempia ja erityisesti psykiatriseen sairastuvuuteen

liittyen verrattuna ikätovereihin. Nämä negatiiviset pitkän aikavälin tulokset näkyvät yleensä tilastoissa, joissa kohderyhmänä on joukko samanlaisia nuoria (Vinnerjung, Brännström & Hjern 2015, 169).

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että jälkihoidon lopettaneiden nuorten syrjäytymisen riski on suuri. Hoidon lopettaneilla on todettu olevan mm. alhaisempi koulutus, enemmän työttömyyttä, käyttäytymishäiriöitä ja mielenterveysongelmia. Monet jälkihoidon keskeyttäneet ovat kokeneet tulleen myös leimautuneiksi, ovat riippuvaisia etuuksista ja tuntevat itsensä yksinäiseksi (Stein 2006).

Glynn & Mayock 2019 tutkimuksen mukaan kansainvälisesti parhaimpina käytäntöinä pidetään sitä, että nuorten osallistumista lisätään hoitoon ja jälkihoitoon liittyvissä asioissa. Vaikka tutkimukset osoittavat, että nuoret hyötyvät siitä, että he osallistuvat hoitoihin liittyviin prosesseihin, niin heidän osallistumisensa vaikuttaisi kuitenkin asettavan sosiaalityön toimijoille haasteita. Aiemmistä tutkimuksista tuleekin esille se, ettei nuorten osallistumisesta tai sitoutumisesta jälkihoidon suunnitteluun ole kuitenkaan paljon tietoa. Irlannissa tehdyssä tutkimuksessa haastateltiin kuuttatoista nuorta, jotka rekrytoitiin kertomaan jälkihuollon suunnitteluprosessista. Tutkimus osoitti, että nuoret kuvasivat jälkihuollon suunnittelun yhtenä tapahtumana tai tapaamisena, ei niinkään jatkuvana prosessina, vaikka he olivat yhteydessä sosiaalityöntekijään säännöllisesti. Lisäksi nuoret kokivat, että suunnittelua oli tehty vain vähän tai ei ollenkaan. Sen sijaan kaikki nuoret olivat tietoisia hoidon päättymiskokouksesta vaikkei siihen osallistunutkaan. Nuoret kokivat ongelmana myös viestinnän ongelmat. Useat kokivat, että kommunikointi oli loukkaavaa ja tietoa oikeuksista ei saatu tarpeeksi. Nämä tilanteet johtivat epäluottamukseen ja joiden osalta palvelusta luopumiseen (Glynn, Mayouck 2019).

Etelä-Afrikassa käytettiin apurahaohjelmaa itsenäistymisen tukena. Tähän apurahaohjemaan antaa itsenäistyvälle nuorelle mentorointia ja tukea sekä kouluttaa elämäntaitojen oppimiseen. Tässä apurahaohjelmassa esimerkiksi nuoret laitettiin töihin, että oppisivat ansaitsemaan rahaa sekä oppisivat järkevästi rahaa käyttämään (Bond 2018). Itsenäisen asumisen palveluista ei juuri ole tutkittua tietoa ja saatavilla oleva tieto perustuukin lähinnä satunnaisiin, pienimuotoisiin arvioihin ja tilastoihin (Collins 2001).

Tutkijoiden mukaan aikainen aikuisen rooliin siirtyminen voi aiheuttaa negatiivisia seurauksia nuorille, jotka siirtyvät pois jälkihuollosta esim. hoitoon tyytymättömyyden vuoksi. Useat muuttavat pois myös lähteäkseen opiskelemaan, ikä ei niinkään ole tärkeä syy jälkihuollon lopettamiseen (Collins 2001). Esimerkiksi Skotlannissa tehdyn tutkimuksen mukaan siirtyminen jälkihuollosta pois, voi olla nuorella vaikea prosessi. Vaikka tehokas jälkihuolto valmistaa nuorta tähän elämänvaiheeseen, tarvitsee hän silti jatkuvaa tukea mm. majoituksen, rahoituksen, terveyden ja uran osalta (Stein & Dixon 2005, 91).

Jälkihuollon tukemiseen ja palveluiden parhaimpiin käytäntöihin ei ole paljon tietoa. Tärkeintä on kuitenkin tunnistaa ensin nuorten käsitykset ja mieltymykset jälkihoidosta ja näiden pohjalta suunnitella tavoitteellisia tapoja, joilla nuori valmistellaan jälkihuoltoon. Lisäksi tärkeänä pidetään nuoren

osallistumista omien tarpeiden ja tukien tunnistamiseen, joita he omasta mielestään tarvitsevat jälkihuollon jälkeen (Trout, Huscroft-D'Angelo, Epstein & Kavan 2014, 15). Kokemustietämys ja tutkimukset ovat osoittaneet, että tukea tulisi saada siihen asti, kunnes nuori kokee olevansa valmis itsenäiseen elämään. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että tuen tarve on yksilöllistä ja se tulee huomioida tuen saatavuudessa ja palveluiden järjestämisessä. Jälkihuollon ikärajan lisäksi tuleekin kiinnittää huomiota palvelun sisältöön ja laatuun ja sitä, miten se nuoren omaan elämäntilanteeseen ajoittuu (Vinnerljung & Sallnäs 2008). Valmistautumisessa itsenäiseen elämään sekä nuoret että työntekijät kokivat tärkeäksi, että nuoret oppivat jälkihuollossa ollessaan taitoja, joita tarvitaan ihan normaali arjessa. Tärkeiksi koettiin mm. erilaisten lomakkeiden täyttäminen, oman tilin hallinnointi ja joukkoliikenteen käyttäminen. Lisäksi oli tärkeää oppia päivittäiset rutiinit, kuten ruoanlaitto, kaupassa käynti ja budjetointi (Bond 2018).

Suomessa ja Ruotsissa tehdyissä tutkimuksissa selviää, että nuorilla sijoitetuilla verrattuna ei-sijoitetuihin, on suurempi riski jäädä ilman peruskoulutusta (Häggman-Laitila, Saloekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti, & Ryyänen 2019). Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan jälkihuollon piirissä olevat nuoret kokivat, että sosiaalityöntekijä auttoi heitä matkalla kohti itsenäisyyttä ja sosiaalityöntekijä oli erittäin hyödyllinen. Sosiaalityöntekijä auttoi mm. hakemusten täyttämässä ja asunnon etsimisessä. Nuoret kokivat turvallisiksi sen, että oli aina joku, jonka puoleen kääntyä. Lisäksi sosiaalityöntekijän katsottiin antavan nuorille sopivasti tilaa. Sosiaalityöntekijän tapaamisten suhteen nuoret toivoivat, että tapaamiset voisivat välillä olla jälkihuoltoyksikön ulkopuolella, esim. kävelyllä. Tärkeäksi koettiin myös sosiaalityöntekijän saaminen kiinni, esim. tekstiviestitse tai soittamalla (Kaasinen, Saloekkilä & Häggman-Laitila 2021). Usein todetaan sosiaalityöhön liittyen, että osallistava työ lasten ja heidän vanhempien kanssa johtaisi laadukkaampaan sosiaalityöhön myös hankalissa tilanteissa. Kuitenkin todetaan, että osallistava lähestymistapa ei aina toteudu käytännössä. On todettu esimerkiksi syynä olevan se, että tämä aiheuttaa vastarintaa niissä sosiaalityöntekijöissä, jotka eivät halunneet jakaa valtaansa. Tutkimuksista on käynyt ilmi, että osallistavaan työhön liittyen viestintä on kyllä muuttunut, mutta käytäntö ei (Roose, Mottart, Dejonckheere, Nijatten & Bie 2008, 322–328).

Pohjoismaisia perhekeskeisiä käytäntöjä lastensuojelussa yhdistää vapaaehtoiset järjestelyt viranomaisten, perheiden ja järjestöjen välillä. Yleisesti voidaan ajatella, että Suomi on pohjoismaisista hyvinvointivaltioista hyvässä asemassa lasten hyvinvoinnin näkökulmasta (Häggman-Laitila, Saloekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti, & Ryyänen 2019). Suomessa tehdyn haastattelun mukaan arvot sisälsivät käsitteet tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta. Osa haastateltavista koki, että heitä oli verrattu toisiin nuoriin, sen sijaan, että työntekijät olisivat keskittyneet nuoreen itseensä. He jopa kokivat, että joskus heidän tilannettaan aliarvioitiin, koska oli toisia nuoria, joilla oli suurempia ongelmia. Tämä aiheutti joskus tilanteen, että nuoret eivät halunneet käsitellä enää heille tärkeitä aiheita. Tutkimusten mukaan jälkihuollosta lähteneet nuoret kokevat tulleen siis huonosti kuulluiksi ja mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihin heikoksi (Kaasinen, Saloekkilä & Häggman-Laitila 2021). Kunnat voisivat laatia jälkihoidosta lähteneiden hyvinvoinnille ja terveydelle mittareita, joihin pitkän aikavälin tuloksia voisi verrata. Näiden mittareiden ansiosta saataisiin arvokasta tietoa tukisuunnitelmien ja jälkihuollon kehittämiseen (Häggman-Laitila, Saloekkilä, Satka, Toivonen, Kekolahti, & Ryyänen 2019).

Haastateltujen mukaan nuoret toivoivat, että jälkihoitopalveluissa käytettäisiin kokonaisvaltaista ja pidemmän hoitoajan lähestymistapaa. Vaikka palvelu koettiin laadukkaaksi, ei hoitojärjestelmä ollut nuorten mielestä yhtenäinen ja palveluiden välinen yhteistyö koettiin puutteelliseksi. Nuoret ehdottivatkin, että sosiaalityöntekijä voisi toimina linkkinä eri palveluiden välillä. Jälkihoidon piirissä olevat nuoret korostivat haastattelussa, että tulevaisuuden suunnittelussa tulee huomioida jälkihoidon päättymisen jälkeinen tuen suunnittelu, tulevaisuuden hahmottaminen ja työelämän neuvonta. Kaikki haastatteluun osallistuvat eivät tienneet, onko heille suunnitelmaa tehty tai mikä sen sisältö on. Haastattelussa tuli kuitenkin ilmi, että nuoret kokivat itsenäiseen elämään siirtymisen stressaavana ja huolestuttavana. Nuoret toivoivatkin, että edes satunnainen kontakti sosiaalityöntekijään säilyisi jälkihuollon jälkeen koska jälkihuollossa yhteydenpito oli hoitavaa ja läheistä. Työ nähtiin vielä kaukaiseksi aiheeksi ja nuoret epäilivät, oliko valittu koulutus heille oikea ja millaista työtä he joskus haluaisivat tehdä. Työ nähtiin kuitenkin selkeänä tavoitteena ja toimeentulo tärkeänä. Nuoret kertoivat haaveilevansa kohtuupalkkaisesta työstä, jolla he voivat elättää perheensä (Kaasinen, Salo-kekkilä & Häggman- Laitila 2021, 113–114).

Tutkimuksen mukaan nuoret saavat erilaisia jälkihuoltopalveluita paikallisviranomaisilta. Yleisimpiä jälkihuoltopalveluita olivat henkilökohtainen tuki, rahoitus, majoitus, koulutus sekä terveydenhuolto. Paljon pohdintaa aiheutti myös mitä palveluita nuori tarvitsee siirtyessään pois jälkihuollosta. Tärkeimmäksi tarpeeksi nousi selvästi majoituksen tarve ja useimmilla viranomaisilla onkin muodolliset sopimukset eri asunnontuottajien kanssa. Tämä mahdollistaa nuoren mahdollisuuden saada tukiasuntoja tai jopa itsenäisen vuokrasopimuksen (Kaasinen, Salo-kekkilä & Häggman- Laitila 2021, 115).

Tutkimukset ovat osoittaneet, että henkilöstön tuki ja nuorten mahdollisuus tulla kuulluksi tulevaisuuden suunnitelmissa, edesauttavat nuorten osallistumista oman elämän jatkosuunnitteluun. Myös työntekijöiden tavoitettavuus ja luottamussuhde nuoreen ovat tässä avainasemassa. Luottamuksen saavuttaminen vaatii kuitenkin molemmilta osapuolista panosta ja resursseja. Luottamuksellisen yhteistyösuhteen saaminen vaatii työntekijöiltä mm. vahvaa osaamista, sitoutumista työhön ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Haasteita luottamuksen luomiselle voi kuitenkin tuoda nuorten ihmissuhde- ja käyttäytymisongelmat tai mahdolliset aiemmat traumaattiset kokemukset. Nuoret korostavat henkilön ja aineettoman tuen roolia taloudellisessa selviytymisessä ja toivovat apua käytännön asioiden hoitamisessa. Maailmanlaajuisesti jälkihoitopalvelut ovat toteuttaneet erilaisia ohjelmia, joiden tarkoituksena on ollut nuorten tuen lisääminen. Kuitenkin systemaattinen katsaus on osoittanut, että vain puolet näistä ohjelmista on tarjonnut kattavaa tukea. Siksi olisikin tärkeää, että nuoret otettaisiin mukaan tulevaisuuteen suuntautuvaan työhön ja suunniteltaisiin auttavat ohjelmat yhdessä nuorten kanssa. Nuoret ovat kokeneet, että siirtyminen itsenäiseen elämään on huonosti suunniteltu ja aika jälkihuollossa on usein liian lyhyt. Epävarmuus ja luottamuksellisen suhteen loppuminen työntekijän kanssa heikentää nuoren valmiuksia siirtyä itsenäiseen elämään (Kaasinen, Salo-kekkilä & Häggman- Laitila 2021). Tutkimukset osoittavat, että jälkihuollon piirissä olevat nuoret muuttavat asumaan itsenäisesti 16–18-vuotiaina, kun ikätoverit asuvat kotona vielä parikymppisinä. Jälkihuollon loppuessa nuoren on selvittävä useista muutoksista, kuten muutosta, työpaikan saannista tai työttömyydestä selviytymisestä. Voidaankin sanoa, että jälkihuollon loputtua, nuoren matkaa kohti aikuisuutta on nopeutettu (Stein 2006).

Haastateltavat kokivat henkilökunnalta saamansa henkisen tuen tärkeäksi. Nuoret saivat kertoa ongelmistaan, kuten mielenterveysongelmista, päihteiden käytöstä ja taloudellisista ongelmista. Tärkeäksi nuoret kokivat, että he saivat soittaa sosiaalityöntekijälle asiasta kuin asiasta. Usein tarpeelliseksi koettiin työntekijältä saama tuki, kun tuntui, ettei vaan jaksakaan enää mitään. Tämä henkinen tuki koettiin vähintään yhtä tärkeäksi kuin konkreettinen tuki. Haastattelussa nuoret toivat esille myös sosiaalisen tuen merkityksen. Tällä sosiaalisella tuella tarkoitettiin esim. siteiden vahvistamista sukulaisiin tai biologisiin vanhempiin. Kehittämiskohteiksi nuoret nimesivät jälkihuollon perusarvot, tulevaisuuteen suuntautuvan lähestymistavan sekä tuen kattavuuden (Kaasinen, Salokelkilä & Häggman-Laitila 2021).

Tutkimus osoittaa, että tarvittava dokumentointi, itsenäisen asumisen taidot ja rahankäyttö nousivat tärkeinä aiheina esiin itsenäiseen elämään valmistautumisen yhteydessä. Iso osa nuorista kokivat, että arjessa selviytymisen ja itsenäisen asumisen taidot auttavat nuorta valmistautumisessa kohti itsenäistä elämää. Tärkeänä pidetään itsenäiseen elämään siirtymisen kannalta, että näihin itsenäisen elämän tukemiin ohjelmiin tulisi lisätä myös ihmissuhdetaitojen kehittäminen (Bond 2018). Dokumentoinnin tulee olla uskottavaa ja tarkoituksenmukaista. Dokumenteista tulee käydä ilmi mm. asiakkaan kanssa käydyt tapaamiset tai keskustelut ja tieto jälkihuollon päättymisestä. Dokumentointi on tärkeää myös siksi, että niiden avulla työntekijä voi perustella toimintaansa. Aina ei perusteellinen dokumentointi kuitenkaan riitä vaan sen tulee olla myös uskottavaa. Tähän päästään mm. kirjoittamalla teksti ammattimaisesti ja ajantasaisesti. Useat työntekijät dokumentoinnista, sillä se vie aikaa ja voi olla työläskin tehtävä. Dokumentointia ei kuitenkaan saa viivästyttää, vaikka se mielelläänkin usein välttämättömäksi pahaksi (Reamer 2005).

7 POHDINTA

Lastensuojelu on saanut kansainvälistä huomiota liittyen lasten osallistamiseen. Vuonna 1991 Yhdistynyt kuningaskunta hyväksyi lapsen oikeuksista YK:n yleissopimuksen. Lasten oikeudet on kiitetty kolmeen päätyyppiin YK:n yleissopimuksessa. Nämä päätyypit ovat lasten osallistaminen, lasten suojeleminen ja lasten oikeudet (Cossar, Brandon & Jordan 2016, 103–104). Lastensuojeluilmoitusten määrien kasvaminen näkyy jälkihuollon tarpeen lisääntymisenä.

Kirjallisuuskatsausta tehdessä huomasin, että omillaan asuvista jälkihuollon piirissä olevista nuorista aikuisista kirjallisuustietoa on vähän. Suurin osa käsittelee perheen ulkopuolisessa sijoituksen olevia. Useiden tutkimusten mukaan tärkeintä on, että jälkihuollossa olevilla on tukena sosiaalityöntekijä tai joku muu aikuinen, johon he voivat turvautua tarvittaessa. Tutkimukset osoittivat myös sen, että lastensuojelusta poistuvien tuen tarve on suurempi ja he eivät saa samanlaista yhteisöllistä ja henkistä tukea kuin ydinperheissä kasvaneet. Nuorten itsenäistymistä edistää nuoren osallistuminen oman jälkihuollon suunnitteluun. Apua nuoret toivovat ja tarvitsevat etenkin asunnon hankinnassa ja taloudellisissa asioissa. Lisäksi jälkihuollossa olevat halusivat tietoa mahdollisista tuista sekä miten niitä haetaan.

Jälkihuollossa olevat nuoret kokevat itsenäistymisen pelottavana asiana ja he eivät vielä tiedä paikkaansa yhteiskunnassa. Usein nuoret syrjäytyvät ja jäävät vaille parempaa koulutusta. Sosiaalityöntekijä nähdään tällä hetkellä niin käyttäjä kuin palvelulähtöisenä. Sosiaalityöntekijä joutuu tekemään paljon paperitöitä ja dokumentointia, joten tämä vie aikaa jälkihuollon asiakkaalta. Suomessa olisi tärkeää keskittyä enemmän ennaltaehkäisyyn ja kiinnittää huomiota esim. päihteiden väärinkäyttöihin. Tärkeää on myös vertaistukitoiminta nuoren elämän eri vaiheissa. Suomessa esimerkiksi Vamos on järjestänyt paljon vertaistukiryhmiä. Koronapandemian myötä tukien muoto siirtynyt digitaaliseen maailmaan.

Tätä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tehdessä sain taas syventyä kirjallisuuskatsauksen tekoon ja sen periaatteisiin. Siitä huolimatta vaikka olen aikaisemmissa opinnoissa vastaavaa katsausta ollut tekemässä, niin oli silti aineistonkeruumenetelmiin ja työn etenemiseen liittyen hakemista muistin syövereistä, mutta kertaus on opintojen äiti. Ennen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kokoamista yhteen, huomasin artikkeleista ja kirjoista paljon yhtäläisyyksiä mutta myös eroja eri maiden jälkihuollon annetuista tuista. Nämä, etenkin eroavaisuudet, saivat minut paneutumaan aiheeseen syvemmin ja ne pitivät työn tekemisen mielenkiintoisena. Tämän työn tekemiseen oli eniten haasteita näissä englanninkielisissä lähteissä, koska englannin kieli ei ole minun vahvuksiani. Mutta toisaalta tämän kaltainen ”itsensä” haastaminen näissä englannin kielellä olevien lähteiden käyttämisessä oli varsin antoisaa. Positiivisena kokemuksena sanasto kuitenkin tuli tutuksi ja sain poimittua artikkeleista oleelliset asiat. Työn tekeminen oli mielenkiintoista sekä haastavaa ja välillä meinasi motivaation puutekin iskeä, mutta siitäkin huolimatta työtä vaan tuli tehtyä eteenpäin.

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Työn eettisyydestä puhuttaessa voidaan sanoa, että työn aiheen valinta on eettisistä valinnoista ensimmäinen (Tuomi & Sarajärvi 2011, 129). Opinnäytetyön menetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen teossa olen noudattanut Savonian raportointiohjeita ja lähdeviittaukset ovat asianmukaisesti. Työssäni käyttämäni julkaisut ja tutkimukset olivat kaikki aiemmin julkaistuja ja julkisesti saatavilla, joten työssäni käyttämäni aineiston suhteen minun ei tarvinnut pohtia erikseen eettisiä ratkaisuja.

Hyvistä tieteellisistä käytännöistä ja niiden noudattamisesta puhuttaessa tarkoitetaan, että työ sisältää lähdeviitteet asianmukaisesti, työtä tehdessä noudatetaan toimintatapoja, jotka ovat eettisesti oikein sekä tulokset julkaistaan avoimesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäyte työn aiheeni sain Savonian ohjaavalta opettajalta. Työn tilaaja on Savonia AMK ja kuvaileva kirjallisuuskatsaus on osa sosiaali- ja terveysministeriön Hyvää jälkeä- hanketta.

Kirjallisuuskatsauksessani käytin tutkimuksia ja artikkeleita, jotka ovat vertaisarvioituja. Saaranen-Kauppinen & Puusniekan (2009, 21) ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkimuksen tekijä tekee työnsä siten, että se on tehty huolellisesti, tarkasti ja rehellisesti. Osa tieteellisen kirjoittamisen periaatteista on myös se, että työssä on viitattu lähteisiin. Tämän vuoksi onkin selvää, että työn tulee sisältää lähdeluettelo sekä tekstiviitteet, jotka ohjaavat lähdeluetteloon. Näin ollen lähdeluettelosta selviää siten, että mitä lähteitä työssä on käytetty (Oulun yliopisto 2021). Tämän kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lähdeluettelon ja tekstiviitteiden merkitsemisessä on noudatettu Savonian ohjeita.

Luotettavuudella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tutkimustulosten- ja prosessin laillisuus eli legitimi-teetti varmistetaan. Luotettavuus voidaan jakaa neljään eri alueeseen kuten uskottavuuteen, siirrettävyyteen, riippuvuuden asteeseen ja varmistettavuuteen. Myös toisen tutkijan säännöllinen työn tarkastelu tutkimuksen eri vaiheista varmistaa aineiston analyysin luotettavuuden (Bond 2018). Työn luotettavuuteen vaikuttaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen työn etenemisestä kertominen. Kirjallisuuskatsausta arvioidessa tulee huomioida, että se on tutkijan näköinen, joku toinen olisi voinut saada kirjallisuuskatsauksesta erilaisen tuotoksen (Saaranen- Kauppinen ja Puusniekka 2009, 27–28). Kirjallisuuskatsauksen tekeminen eteni suunnitellusti vaikkakin englanninkieliset lähteet olivat haasteellisia ja aikaa vieviä.

Luotettavuutta lisää se, että kirjallisuuskatsauksessa löytyy yhteys tulosten ja aineiston väliltä. Raportoitaessa tuloksia on luvallista käyttää suoria lainauksia, mutta niiden käyttämisen suhteen on syytä olla varovainen, koska suoria lainauksia ei saa olla liikaa (Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste 2011, 140). Mikäli valittu aineisto liitetään teoreettiseen taustaan löyhästi, vähentää tämä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta. Luotettavuutta heikentää myös se, mikäli mahdollisia väitteitä ei perustella riittävästi (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, & Jääskeläinen 2013, 298).

7.2 Jatkotutkimus ehdotukset

Tulevat tutkimukset voisi liittyä koronapandemian vaikutuksiin jälkihuoltoon liittyen, siten että saisimme näyttöön perustuvaa tietoa siitä, miten koronapandemia on lisännyt kustannuksia ja onko koronapandemialla vaikutusta esimerkiksi jälkihuollon lisääntyneeseen tarpeeseen.

LÄHTEET

- Aira, Marja 2005. Laadullisen tutkimuksen arviointi. Lääketieteellinen aikakausikirja 121 (10), 1073–77. <https://www.duodecimlehti.fi/duo94977>. Viitattu 28.4.2022.
- Bond, Sue 2018. Care Leavers' and Their Care Workers' Views of Preparation and Aftercare Services in the Eastern Cape, South Africa. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2167696818801106>. Viitattu 1.3.2022.
- Collins, Mary Elizabeth 2001. Transition to Adulthood for Vulnerable Youths: A Review of Research and Implications for Policy. *Social Service Review* 75 (2) 271–291. <https://content.ebsco-host.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=4904353&S=R&D=sih&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLY4y9fwOLCmsEqep7ZSrqm4SbWWxWXS&ContentCus-tomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 28.3.2022.
- Cossar, Jeanette, Brandon, Marian & Jordan, Peter (2016) 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system. *Child & Family Social Work*. 21 (1) 103–112. <https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=112339242&S=R&D=sih&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLY4y9fwOLCmsEqep7VSsqm4SLSWxWXS&ContentCus-tomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 28.3.2022.
- Elo Satu ja Kyngäs Helvi 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115. Viitattu 28.4.2022.
- Forsell, Martta, Kuoppala Tuula & Säkkinen, Salla 2020. THL Lastensuojeluilmoitusten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. *TILASTORAPORTTI* 28/2020 1.7.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140215/Tr28_20.pdf. Viitattu 28.4.2022.
- Glynn, Natalie; Mayock, Paula 2019. I've changed so much within a year": care leavers' perspectives on the aftercare planning process. *Child Care in Practice*, v25 n1 p79-98 2019. <https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=134057186&S=R&D=sih&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLY4y9fwOLCmsEqep7ZSsaa4Ta%2BWxWXS&ContentCus-tomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 28.3.2022.
- Greeson, Johanna. K. P. 2013. Foster Youth and the Transition to Adulthood. The Theoretical and Conceptual Basis for natural Mentoring. *Emerging Adulthood* 1(1), 40–51. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.savonia.fi/doi/full/10.1177/2167696812467780>. Viitattu 10.2.2022
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain 13 b §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2021/20210170>. Viitattu 1.4.2022.
- Hirschovits-Gerz, Tanja, Wecroth, Niina, Ikonen, Veera & Heino, Tarja 2021. YEE-hankkeen valtakunnalliset kuntakyselyt 2021. Yhdessä aikuisuuteen- Elämässä eteenpäin (YEE) – Hanke. 27.10.2021 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://thl.fi/documents/10531/7378604/YEE-hanke+Foorum+27.10.2021+KUNTAKYSELYT+TULOKSET+FINAL_jakoon.pdf/f44dce7b-8c07-8913-e045-7142053454a2?t=1635779969056. Viitattu 1.4.2022.

Häggman-Laitila, Arja, Salokekkilä, Pirkko, Satka, Mirja, Toivonen, Katri, Kekolahti, Pekka & Ryyänen Olli-Pekka 2019. The coping of young Finnish adults after out-of-home care and aftercare services: A document-based analysis. *Children and Youth Services Review* Volume 102 pages 150-157. <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.savonia.fi/science/article/pii/S0190740919300787?via%3Di-hub>. Viitattu 25.3.2022.

Kaasinen, Minna, Salokekkilä, Pirkko & Häggman-Laitila, Arja 2021. Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients. *Health Soc Care Community*. 2022;30: e95–e104. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/hsc.13416> Viitattu 2.3.2022.

Kangasniemi, Mari, Utriainen, Kati, Ahonen, Sanna-Mari, Pietilä, Anna-Maija & Jääskeläinen, Petri 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoito-tiede* 25 (4), 291–301. <https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=107941882&S=R&D=ccm&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLU4yOv-sOLCmsEqep7FSsai4S7CWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 6.6.2022

Karttunen, Miia 2021. SITOUTUMISEN KÄSITE LASTENSUOJELUN JÄLKIHUOLLOSSA Kirjallisuuskatsaus. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos Sosiaalityö. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/24700/16167477311995994627.pdf>. Viitattu 27.3.2022.

Kuusikko- työryhmä 2021. Sosiaali- ja terveystieteiden sekä varhaiskasvatuksen kaupunki vertaailua. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelut ja kustannukset vuonna 2020. https://www.kuusikkokunnat.fi/lastensuojelu_tiivistelma. Viitattu 27.4.2022.

Kyngäs, Helvi, Elo, Satu, Pölkki, Tarja, Kääriäinen, Maria & Kanste, Outi 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 2011, 23 (2), 138–148. <https://docplayer.fi/40235253-Sisallönanalyysi-suomalaisessa-hoitotieteellisessä-tutkimuksessa.html>. Viitattu 10.4.2022.

Laaksonen, Sari 2004. Jälkihuolto-opas. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Lastensuojelun keskusliitto 2021. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-oikeuksien-yleissopimus/>

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190542>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P30>. Viitattu 4.5.2021.

Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä 2.6.2021. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelut ja kustannukset vuonna 2020. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 1/2021. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_06_02_Kuusikko_Lastensuojelu_2020.pdf. Viitattu 26.4.2022.

- Oulun yliopisto 2022. Tieteellinen tiedonhankinnan opas: Viittaukset ja lähdeluettelo. https://libguides oulu.fi/tieteellinentiedonhankinta/viittaukset_ja_lahdeluettelo. Viitattu 9.4.2022.
- Pohjolainen, Auli, Pakarinen, Tuija & Turunen Pirjo 2022. Savonia-artikkeli: Lastensuojelun hyvää jälkihuoltoa kehittämässä ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteistyönä. <https://www.savonia.fi/artikkelit/lastensuojelun-hyvaa-jalkihuoltoa-kehittamassa-ammattikorkeakoulun-ja-yliopiston-yhteistyona/>. Viitattu 28.4.2022.
- Pukkio, Saana & Hoikkala, Susanna 2016. Mitä jälkihuolto on? Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.). Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Lasten-suojelun keskusliitto. Helsinki. 5–46.
- Reamer, Frederic G. 2005. Documentation in Social Work: Evolving Ethical and Risk Management Standards. Social Work 50 (4) 325 –334. <https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=20247632&S=R&D=sih&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLY4y9fwOLCmsEqep7ZSsqe4TLCWxWXS&ContentCus-tomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 27.3.2022.
- Roose, Rudi, Mottart, Andre, Dejonckheere, Nele, Nijnatten, Carol van & Bie, Maria De 2008. Participatory social work and report writing. Child & Family social work 14 (3) 322–330. <https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?T=P&P=AN&K=43112004&S=R&D=sih&EbscoContent=dGJyMMvI7ESeqLY4y9fwOLCmsEqep7VSs6e4TbeWxWXS&ContentCus-tomer=dGJyMPGqtU%2B2qLBMuePfgeyx44Dt6fIA>. Viitattu 28.3.2022.
- Räty, Tapio 2012, Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen. Porvoo: Bookwell Oy
- Räty, Tapio 2019. Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 4.painos. Edita Publishing Oy.
- Saaranen- Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. Viitattu 9.4.2022
- Salakari, Minna 2020. Turku university of applied sciences. Systemoitu kirjallisuuskatsaus tiedon tuottamisen menetelmänä. Julkaistu 20.4.2020. https://tohtori.turkuamk.fi/uploads/2020/04/92b18b03-kirjallisuuskatsaus_20.4.20.pdf. Viitattu 18.2.2022
- Salminen, Ari 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. OPETUSJULKAISUJA 62. Vaasan yliopisto. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 15.2.2022
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. Lastensuojelu. <https://stm.fi/lastensuojelu>. Viitattu 2.5.2021
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Lastensuojelu. <https://stm.fi/lastensuojelu>. Viitattu 3.6.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen tavoitteena on turvata lasten hyvinvointi ja kehitys. Päivitetty 18.5.2022. <https://stm.fi/-/lastensuojelun-kokonaisuudistuksen-tavoitteena-on-turvata-lasten-hyvinvointi-ja-kehitys>. Viitattu 2.6.2022.

- Stein, Mike & Dixon, Jo 2005. Leaving Care: Throughcare and Aftercare in Scotland. Verkko-
rja. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.savonia.fi/lib/savoniafi/reader.action?docID=290725>. Viitattu 4.3.2022
- Stein, Mike 2006. Research review: young people leaving care. *Child and Family Social Work* 11 (3) 273 - 279. <https://eprints.whiterose.ac.uk/4159/1/ResearchReview.pdf>. Viitattu 28.2.2022
- Tegelman, Tuuli 2019. Teknologian käyttö Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollossa – työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulma. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan palvelujen johtaminen. Metropolia Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/208180/Tegelman_Tuuli.pdf?sequence=2. Viitattu 3.3.2022
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021a. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>. Viitattu 4.5.2021
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 10. painos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 9.4.2022
- Trout, Alexandra L. Huscroft-D'Angelo, Jacqueline, Epstein, Michael H. and Kavan, Jane. Identifying Aftercare Supports for Out-of-Home Transitions: A Descriptive Analysis of Youth Perceptions and Preparedness. *The Journal OF AT-RISK ISSUES VOLUME 18 NUMBER 1*, 11-17. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1029750.pdf>. Viitattu 24.2.2022.
- Vainio, Satu 2021. JÄLKIHUOLLON TUKI NUOREN AIKUISUUTEEN KASVUSSA. Kandidaatintutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta Sosiaalityö. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124890/VainioSatu.pdf?sequence=2>. Viitattu 15.3.2022.
- Vinnerljung, Bo & Sallnäs, Maria 2008. Into Adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. *Child and Family Social Work* 13. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2206.2007.00527.x>. Viitattu 29.3.2022.
- Vinnerljung Bo. & Brännström Lars & Hjern Anders 2015. Disability pension among adult former child welfare clients: A Swedish national cohort study. *Children and Youth Services Review*, 56, 169-176. <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0190740915300098?to-ken=7194BCB5E651557E13BA5ADDE2EA175386516694BB47C347835643A77AEB2D318FDCCC338C3544843723CDC33859A39F&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220218103055>. Viitattu 3.3.2022.

WHO 2018. Mental health: Strengthening Our Response. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>. Viitattu 1.3.2022.

Yliruka, Laura., Kantoluoto, Anne., Heino, Tarja., Laine, Terhi. & Hipp, Tiia. (toim.) 2020. Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Työpaperi 32/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140573/TY%c3%962020_032_Itsen%c3%a4isty-mist%c3%a4%20ja%20hyvinvointia%20tukeva%20j%c3%a4lkihuolto%20ja%20nuorten%20aikuis-ten%20sosiaality%c3%b6n%20mallinnus_s.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 13.3.2022.

LIITE 1: KÄYTETYT TUTKIMUKSET JA ARTIKKELIT

TEKIJÄ	VUOSI	JULKAISUMAA	JULKAISUN NIMI	TUTKIMUKSEN TARKOITUS	TUTKIMUS MENETELMÄT	KESKEISET TULOKSET
Bond Sue	2018	Etelä-Afrikka	Care Leavers and Their Care Workers Views of Preparation And Aftercare Services in the Eastern Cape	Arvioida lastensuojelusta lähtemisen valmisteluja sekä jälkihuoltopalveluja Etelä-Afrikassa.	Kvalitatiivinen tutkimus tutkimus neljässä lasten- ja nuorten-keskuksessa haastatte- luilla.	Lastensuojelusta lähtevien valmistelut sisälsivät itsenäisen elämisen taitojen opettelua ja jälki- huolto tarjotaan tätä tarkoi- tusta varten. Lastensuojelus- sa vietettynä aikana tulisi kes- kittyä maksimoimaan mahdol- lisuudet kriittiseen hetkeen, jolloin poistutaan huollosta.
Collins Mary Elisabeth	2001	USA	Transition to Adulthood for Vulnerable Youths: A Review of Research and Implications for Policy	Tutkia mitä tiedetään las- tensuojelusta poistuneiden nuorien aikuisten selviyty- misestä aikuisuudesta. Tut- kimus korostaa yhteiskun- nan tuen tärkeyttä itsenäi- sen elämän aikana.	Vanhojen ja uusien tutki- mustulosten vertailua.	Lastensuojelusta poistuneet eivät saa samanlaista henkistä ja yh- teisöllistä tukea kuin ydinper- heissä kasvaneet. Huonoista tu- loksista on dokumentoitu, mutta tuen määrä ei ole lisääntynyt. It- senäisen asumisen palveluiden tehokkuudesta ei ole tutkimustu- loksia, joten parhaita tapoja aut- taa nuoria aikuisia pitäisi tutkia.

Glynn Natalie & Mayouck Paula	2018	Irlanti	‘ ‘I ‘VE CHANGED SO MUCH WITHIN A YEAR ‘ ‘: CARE LEAVERS’ PERSPECTIVES ON THE AFTERCARE PLANNING PROCESS.	Tutkia nuorten kokemuksia jälkihuollon suunnitteluprosessista.	38 (45) Haastattelu 16 nuorta henkilöä.	Nuorten oma osallistuminen jälkihuollon suunnitteluun on välttämätöntä onnistumisen kannalta. Yleisimpiä esteitä osallistumiselle oli luottamuksen puute, aiemmat negatiiviset kokemukset, epävarmuus asumisesta ja oliko osallistumisen arvo ymmärretty.
Hirschovits-Gerz, Tanja, Wecroth, Niina, Ikonen, Veera & Heino, Tarja	2021	Suomi	YEE-hankkeen valtakunnalliset kuntakyselyt 2021. Yhdessä aikuisuuteen- Elämässä eteenpäin (YEE) – Hanke. 27.10.2021 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos	Selvittää miten jälkihuolto toteutuu ja miten sitä voisi kehittää?	Valtakunnallinen tiedonkeruu	Vuonna 2021 Manner- Suomessa oli jälkihuollon piirissä 5766 nuorta, joista 58 % oli naisia. Tietoa asumismuodosta on saatu 3915 nuoren osalta ja näistä nuorista 50 % oli itsenäisesti asuvia. Asunnottomia nuoria oli 94 eli 2.5 % (Hirschovits-Gerz, Wecroth, Ikonen & Heino 2021, 7).

Häggman-Laitila Arja, Salohekkilä Pirkko, Satka Mirja, Toivonen Katri, Kekolahti Pekka & Ryyänen Olli-Pekka	2019	Suomi	The coping of young Finnish adults after out-of-home care and aftercare services: A document-based analysis	Selvittä miten eri asiat on dokumentoitu huostaanot-topäätöksen tai sijoituksen aikana ja miten ne liittyvät nuorten aikuisten selviytymismekanismeihin, kun he lähtevät lastensuojelusta.	39 (45) Analyysi dokumenteista.	Suomessa pitäisi keskittyä enemmän ennaltaehkäisyyn. Nuoret, jotka ovat päihteiden väärinkäyttäjiä tai joilla on poikkeuksellista sosiaalista käyttäytymistä kouluikäisenä, heihin tulisi keskittyä, jotta huostaanotettujen lasten määrä vähenisi ja sitä kautta apua tarvitsevia nuoria aikuisia olisi vähemmän.
Kaasinen Minna, Salohekkilä Pirkko & Häggman-Laitila Arja	2020	Suomi	Experiences of Finnish care leavers of their involvement in the aftercare services for child welfare clients	Kuvailee nuorten kokemuksia osallistumisesta ja kehitystarpeista jälkihuoltopalveluihin lastensuojelun asiakkaille.	Temaattiset haastattelu, jotka on analysoitu laadullisella sisällönanalyysillä.	Jälkihuolto voi parantaa sosiaalityöntekijöiden osallistumista sijoittamalla resursseja hyvään yhteistyöhön heidän kanssaan, kattavalla tuella ja tarpeellisten valmistelujen suunnittelulla itsenäiseen elämään siirtyessä. Työtavat, työkalut ja johdon tulisi tukea näitä toimia.
Karttunen Miia	2021	Suomi	SITOUTUMISEN KÄSITE LASTENSUOJELUN JÄLKIHOOLLOSSA Kirjallisuuskatsaus	Tutkia jälkihuollossa sitoutumisen käsitettä ja sen ulottuvuuksia sekä siihen liittyviä rakenteita.	Integroiva kirjallisuuskatsaus.	Jälkihuollon käsite voidaan määritellä nuoren yksilöllisen tuen tarpeesta ja valmiudesta sekä sosiaalityöntekijän ja nuoren välisestä yhteistyöstä ja suhteista jälkihuoltoon sitoutumisesta. Lisäksi sitoutumisen käsite syntyy jälkihuollon palvelujärjestelmästä.

Reamer Frederik G	2005	USA	Dokumentation in So- sial Work: Evolving Ethical and Risk-Man- agement Standards	Tarkastella tämänhetkisiä eettisiä ja lainmukaisia stan- dardeja dokumentoinnissa.	40 (45) Artikkeli	Ymmärtämys dokumentoinnin tärkeydestä on kasvanut dra- maattisesti. Riskienhallintaa var- ten laaditun dokumentoinnin merkitys on noussut.
Roose Rudi, Mottart Andre, De- jonckheere Nele, Nijnat- ten Carol van & Bie Maria De	2008	Belgia	Participatory sosial work and report writing	Miten osallistuva mallirat- kaisu tulee esiin raportin kirjoittamisen yhteydessä.	Aikaisemmat tutkimukset ja raportit.	Osallistuva lähestymistapa ra- porttien kirjoittamisessa ei ole it- sestään selvä. Sosiaalityö on käyttäjälähtöinen enemmän kuin palveluvetoinen, joten asiakkaan näkökulma on keskeinen. Raport- tien sisällöstä on monimuotoi- suutta tavassa, jolla asiakkaiden näkökulmiin kiinnitetään huomi- oita.

Stein Mike	2006	Englanti	Young people leaving care. Child and family social work	Tarkastella kokemusperäistä tietoa ja tarkastella tutkimustuloksia suhteessa sosiaaliseen syrjäytymiseen lastensuojelusta lähteneille. Lisäksi selvittää heidän siirtymisprosessistaan mitä palveluja he saavat jälkihuollosta.	41 (45) Kansainvälisten tutkimusten yhteenveto.	Jälkihuoltoonuolet todennäköisemmin syrjäytyvät. Tuloksissa on eroja kolmen ryhmän välillä. Ryhmä 1 jatkavat eteenpäin, ryhmä 2 selviytyvät ja ryhmä 3 uhrit. Näiden kolmen ryhmän eroavuudet liittyvät hoidon laatuun, jälkihuoltoon siirtymiseen ja tuen saatavuuden määrään. Tuloksien paraneminen nuorilla vaatisi: 1. Aikaisemman väliintulon ja perheen tuen 2. Parempaa hoidonlaatua 3. Mahdollisuuksia asteittaiseen siirtymiseen ja 4. jatkuvaa tukea.
------------	------	----------	---	---	--	---

Tegelman, Tuuli	2019	Suomi	Teknologian käyttö Helsingin kaupungin lastensuojelun jälkihuollossa – työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulma. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan palvelujen johtaminen. Metropolia Ammattikorkeakoulu.	Jälkihuollon asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmaa, siitä miten teknologiaa käytetään toteuttaessa jälkihuoltoa ja miten toteutuu teknologian avulla kohtaaminen.	42 (45) Kyselytutkimus	mm. Nuorten kanssa tiedotukseen ja kommunikointiin on hyväksi todettu Whatsapp -sovel-lus, jossa työntekijät ovat tavoitettavissa 7–19 välillä.
Trout Alexandra L., Huscroft- D` Angelo Jacqueline, Epstein Michael H. & Kavan Jane	2014	USA	Identifying Aftercare Supports for Out-of-Home Transitions: A Descriptive Analysis of Youth Perceptions and Preparedness	Arvioida näkymiä nuoren huostaanoton loppumisen jälkeen. Havainnoida siirtymä suunnittelu ja jälkihuoltoa sekä yhteiskuntaan palaamiseen. Tarkastella tarjolla olevia tukipalveluita.	70 perhekodin tutkimus, joissa 12–18- vuotiaita nuoria. Nuorten jälkihoito-kysely.	78 % nuorista kertoi tutkimuksesta, että heillä on siirtymäsuunnitelma. Vain 29.5 % piti jälkihuoltoa tärkeänä, 42.6 % jollain tavalla tärkeänä ja 27.9 % ei lainkaan tärkeänä. Koulutusta ja ihmissuhteita tutkimuksen mukaan pidettiin kaikista tärkeimpinä 97.6 %.

Vainio Satu	2021	Suomi	JÄLKIHUOLLON TUKI NUOREN AIKUISUU- TEEN KASVUSSA	Tutkia miten jälkihuolto on tukenut nuoria matkalla aikuisuuteen. Työssä käytettiin kahta tutkimuskysymystä, joissa ensimmäisessä selvitettiin nuorten kuvausta toteutuneesta jälkihuollosta. Toinen tutkimuskysymys oli, jossa selvitettiin, että kuinka palvelut vastasivat nuorten tarpeita.	43 (45) Kirjallisuuskatsaus eli laadullinen review- tutkimus.	Osa nuorista koki jälkihuollon positiivisena ja osa negatiivisena muutoksena. Itsenäistymiseen siirtyminen koettiin pelottavana ja haastavana. Nuoret kokivat myös, etteivät yksin pärjää vaan tarvitsevat rinnalleen ihmisen, jolta saavat tukea ja, joille voivat puhua tilanteestaan. Etenkin taloudellisten asioiden ja asumiseen liittyvien asioiden hoitoon nuoret tarvitsevat tukea.
Vinnerljung, Bo & Sallnäs, Maria	2008	Ruotsi	Into Adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. Child and Family Social Work 13.	kansallisten rekisteritietojen avulla analysoitiin noin 700 teini-iässä kodin ulkopuoliseen huostaanotetun ruotsalaisen nuoren pitkäaikais- tuloksia 25-vuotiaana.	Analysointi hyödyntäen kansallisia rekisteritietoja	Tulokset paljastivat jaon käyttäytymisongelmien vuoksi huostaan otettujen ja muista syistä joutuneiden nuorten välillä.

Vinnerjung Bo, Brännström Lars & Hjern Anders	2015	Ruotsi	Disability pension among adult former child welfare clients: A Swedish national cohort study	Kasvuvuosina lastensuojelussa olleiden asiakkaiden työkyvyttömyyseläkettä saavien yleisyys ja tutkia riskitekijöitä pitkällä aikavälillä.	44 (45) Kansallisen tiedon rekisteri henkilöistä, jotka ovat syntyneet Ruotsissa 1973–1978 välisenä aikana. Monimuuttuja- analyysi eli tutkimusmenetelmässä on käytetty kahta tai useampaa menetelmää, joiden avulla analysoidaan yhtä aikaa useamman tai kahden muuttujan yhtenäisiä riippuvuussuhteita.	Korkeat kerroinsuhteet lastensuojelussa olleilla. Hyvin suuri osa lastensuojelussa olleista saa työkyvyttömyyseläkettä. Lastensuojelussa sekä työkyvyttömyyseläkettä saavat kärsivät enemmän psykososiaalisista ongelmista, mielenterveysongelmista, päihteiden väärinkäytöstä sekä itsetuhoisesta käyttäytymisestä.
Yliruka, Laura., Kantoluoto, Anne., Heino, Tarja., Laine, Terhi. & Hipp, Tiia.	2020	Suomi	Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Työpaperi 32/2020. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos	Tarkoituksena oli jälkihuollon ammatillisen osaamisen ja uudenlaisen toimintakulttuurin mukaisen johtamisosaamisen kuvaaminen.	Perustuu tutkimustietoon jälkihuollosta ja nuoruudesta	Keskeisimmäksi teemaksi oli noussut näiden ns. VIP nuorten kohdalla oman vanhemmuuden tukeminen

